

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

JUTTA JUNCKER

Værnepligt

JUTTA JUNCKER

Værnepligt

ODENSE UNIVERSITETSFORLAG 1995

Værnepligt er udgivet med støtte af S & W-Fondet
© Forfatteren og Odense Universitetsforlag 1995
Sat og trykt af Narayana Press
Indbundet af J.P. Damms Bogbinderi
ISBN 87-7838-137-1

Med undtagelse af billedet af Ebbe Munck (s. 10)
stammer alle illustrationer fra Jutta Junckers private billedsamling.

Omslagsbilledet forestiller Jutta Graae Juncker, fotograferet 1942
med et spionkamera, som kaptajn Volmer Gyth netop havde erhvervet.

Odense Universitetsforlag
Campusvej 55
5230 Odense M
Tlf. 66 15 79 99
Fax. 66 15 81 26

Indhold

Forord	7
Begyndelsen	9
Besættelsen	12
Illegalt arbejde i Danmark	14
Diplomattoget	19
Kontakt med England	20
Faldskærmsorganisationen	23
29. august 1943	27
Flugten til Sverige	30
Stockholm	34
Arbejdet tager fart	37
Forbindelse med SOE	43
Stockholmliv	45
På vej til London	48
Den danske Mission	51
SOE	55
Tilbage til Stockholm	59
Hjem til Danmark	62
Afvikling	67
Washington	69
Stockholmsarkivet	70
Ebbe Munck-prisen	72
Noter	78

Forord

Denne bog er skrevet for at fortælle om en enkelt persons oplevelser fra 2. verdenskrigs start i 1939 til dens slutning i 1945.

Den militære efterretningstjeneste var min baggrund i krigens fem år, men det er ikke en historisk beretning derom. Efter krigen blev jeg fast ansat i Forsvarets Efterretningstjeneste som arkivar, hvor jeg arbejdede, indtil jeg blev gift med Flemming Juncker i 1960.

Bogen handler om tiden fra et halvt år inden besættelsen, om tre et halvt år i det besatte Danmark, et år i Sverige og et halvt år i London, hvorfra jeg kom hjem over Sverige i april, til den 5. maj 1945.

I den periode havde jeg det privilegium at samarbejde med, hjælpe og kontakte en meget stor del af de personer, som organiserede Danmarks deltagelse i krigen gennem spionage, sabotage, propaganda og bevæbnede modstandsgrupper.

Muligheden kom til mig, fordi Ebbe Munck var gift med min søster, jeg var voksen (33 år) og havde haft mange kontakter i England via familie og Ebbe Munck. Jeg var ugift og uden forpligtelser.

Det blev mit held, at Ebbe Munck havde brug for mig og gav mig specielle forbindelser. Når det viste sig, at man var brugbar, kom ansvaret for mange ting til at ligge på ens skuldre.

Jutta Juncker

Begyndelsen

En kold novemberdag i 1939 mødte jeg Ebbe Munck¹⁾ på stationen i Klampenborg, hvor vi begge boede. Han var lige kommet hjem fra England, hvor han havde været på et kort besøg for at kontakte sine venner fra fælles Grønlands-ekspeditioner og tilbyde sin hjælp i krigen mod nazismen.

Ebbe Munck havde fulgt nazismens udvikling, først i Berlin fra 1930-33 og derefter i London i flere år som udenrigskorrespondent for Berlingske Tidende. Begge steder havde jeg været en hyppig gæst og var meget påvirket af Ebbes viden om begivenhederne og deres udvikling.

Jeg havde i 1938 været i Tyskland sammen med min søster på gennemrejse fra Østrig. Vi opholdt os een dag i Berlin. Jeg havde ikke været der siden 1931, hvor jeg dengang besøgte min søster og Ebbe. De havde boet i en ejendom på Kurfürstendamm. Vi tog derud for at se, om vi kunne finde nogle af vore gamle venner. Øverst i huset boede tidligere en dygtig og anerkendt kirurg, han var totalt forsvundet. Næste etage havde været beboet af en ældre professorinde, der var enke, ingen vidste, hvor hun var, men der blev hvisket noget om »Untersuchungslager«. Det var det, der senere hed Konzentrationslager. Begge familier var af jødisk afstamning. Næste etage var en pension for kunstnere og journalister, ejet af en ungarsk familie. De havde været heldige og var over stok og sten udvandret til Amerika. I huset ved siden af havde der været en mondæn, lille smart café. Vinduerne var smadret, trælistor hamret over, møblerne knust og alt forladt.

Det var lærerigt og afskrækkende og bekræftede kun min forlængst grundlagte indstilling.

Ebbe Munck havde kun et kort ophold i Danmark, han skulle videre som krigskorrespondent til vinterkrigen i Finland. – På vej hjem fra stationen fortalte han om sit besøg i England og spurgte, om jeg ville være den, der for ham modtog og afleverede beskeder i den tid, han var borte. Selvfølgelig ville jeg det.

Hvad England angik skulle jeg vente, til nogen kontaktede mig. Jeg fik den ene halvdel af et lille overrevet billede, og den, der kontaktede mig, skulle vise mig den anden halvdel.

Ebbe Munck i Den danske Brigades uniform 1945. (Frihedsmuseet).

Hvad forbindelserne herhjemme angik, kendte jeg allerede kaptajn Volle Gyth²) fra den danske generalstabs efterretningsafdeling. Vi havde nemt ved at kontakte hinanden, vore familier var venner og vi boede nær hinanden.

Ebbe Munck rejste til Finland. Krigen i 1939 mellem Tyskland og England-Frankrig var stillestående, »The phoney war«. Der skete ikke meget. Jeg blev løbende orienteret af kaptajn Gyth, mest om forskellige fremmede spionsager, men en dag i januar 1940 dukkede en ung nordmand, Helmer Bonnevie, op. Han havde den anden halvdel af mit kontaktbillede, og han forklarede mig nu lidt om, hvad arbejdet bestod i.

Straks efter krigens udbrud i september 1939 blev der i England dannet en underafdeling, den såkaldte Section D, af SIS (Secret Intelligence Service – også kaldet MI6, hvor MI stod for Military Intelligence), der skulle tage sig af antinazistisk propaganda i Tyskland og besatte lande samt økonomisk krigsførelse (contraband control) og krigsvigtig sabotage. I starten var målet for sabotagen især malmbåde fra Sverige (Umeå) og Norge (Narvik), hvorfra der sejledes jernmalm til Tyskland.

Senere voksede afdelingen. IIC (Industrial Intelligence Center), som hørte under Ministry of Economic Warfare, kom til. Denne organisation dækkede contraband control og special operations (subversion and sabotage). Special operations blev snart delt i to, SO.1 (= PWE – Political Warfare Executive), som skulle tage sig af propaganda, og SO.2, hvis felt var sabotage og undergravende virksomhed. I juli 1940 blev SO.1 og SO.2 lagt sammen under navnet SOE (Special Operations Executive).

Bonnevie var tilknyttet den gruppe, der tog sig af sabotage mod malmbåde fra Umeå i Sverige og Narvik i Norge. Desuden arbejdede han også med propagandamateriale, indsmuglet eller nedkastet i Tyskland. Nogen større opgave fik jeg ikke i første omgang.

Bonnevie blev i øvrigt arresteret af tyskerne straks efter den 9. april 1940 og kort sendt til Tyskland. Efter et langt fængselsophold og svære forhør kom hans sag for tysk ret, og med den undskyldning, at hans aktivitet var vendt mod russerne – da hans sag kom for, havde Tyskland invaderet Rusland – blev han mærkværdigvis frikendt og sendt retur til Norge.

En aften i sensommeren 1942 blev jeg ringet op af Bonnevie, han bad om jeg ville møde ham i Paladshotellets foyer og medbringe penge til hans videre rejse til Norge. Jeg var af sikkerhedsgrunde ikke særlig glad for det,

men tog chancen for at han ikke blev skygget. Han så frygtelig ud, jeg kunne ikke kende ham: en gammel gusten mand med krykker – det var uhyggeligt. Jeg fik imidlertid afleveret pengene, og han kom hjem. Senere under krigen så jeg ham igen i London, hvortil han var sendt af den norske modstandsorganisation.

Vinteren 1939-40 var en mærkelig afventende tid. Jeg blev stadig orienteret af Volle Gyth, for såvidt der var noget, jeg kunne være behjælpelig med. I marts måned tog jeg på skiferie i Norge og oplevede dér afslutningen på den finske vinterkrig. Det gjorde et stort indtryk på os alle. Ved månedens slutning vendte jeg tilbage til København, og da vi sejlede igennem havnen, var der endnu drivende isflager. Det var nok det sene tøjvej, der forsinkede besættelsen noget.

Jeg var ansat i Sparekassen for København og Omegn i Niels Hemmingsensgade og arbejdede på det tidspunkt i depotafdelingen, hvor folk kom og gik. Der blev ekspederet hele dagen, hvilket viste sig at være yderst praktisk for mit senere illegale arbejde som kontaktled.

Besættelsen

Hjemkommet fra ferien i Norge blev jeg gennem Volle Gyth klar over, at Generalstabens Efterretningsafdeling var i alarmberedskab. Meldinger om tropper ved grænsen og samling af landgangsbåde i Østersøhavnene strømmede ind. Jeg hørte også om advarslen, som marineattaché F.H. Kjølens ved vort gesandtskab i Berlin havde fået af den hollandske militærattaché, major Gijsbertus Sas.

Senere hørte vi, at den tyske general Hans Oster, der var Abwehrchef admiral Wilhelm Canaris' næstkommanderende og ven med Sas, var kilden til oplysningerne om Hitlers planer for Danmark, Norge og Holland. Oster blev sammen med Canaris hængt den 9. april 1945 i koncentrationslejren Flossenbürg, mærkeligt nok der, hvor den danske efterretningsofficer, ritmester Hans Lunding sad dødsdømt. Han kunne følge eksekutionen af Oster og Canaris fra vinduet i sin celle.

Efterretningstjenesten havde ønsket hæren i alarmtilstand den 8. april, men det skete ikke.

Den 8. april blev jeg kontaktet af en englænder, Ingram Fraser, den

*Volmer Gyth.
Her fotograferet
som oberstløjtnant
i slutningen af
1940'erne.*

skandinaviske chef for Section D under SIS. Vi aftalte at mødes til middag på Wivex. Han havde det samme lille overrevne billede som Bonnevie og så lettet ud, da jeg viste ham mit, og de passede sammen. Han var klar over, at Ebbe Munck var i Sverige, og havde derfor forskellige opgaver til mig, men med de mange urovarsler og den spændte situation i øvrigt var ingen af os i tvivl om, at vi var på vej ind i en ny fase, som vi ikke kunne vide hvordan ville udvikle sig. Vi nødjes med at nyde middagen og grunde over, hvordan vi klarede det næste.

Da jeg kom hjem om aftenen, gjorde jeg forgæves forsøg på at orientere Gyth om samtalen; men han var ikke til at få fat i. Om ikke andre var, så var efterretningstjenesten i al fald i højeste alarmberedskab.

Det var aftalt, at jeg skulle træffe englænderen, mr. Fraser næste dag, den 9. april; men da de tyske flyvere vækkede mig, og jeg så dem flyve over tagene, var dette nok udelukket.

Det var en mærkelig dag. Jeg tog som sædvanlig Klampenborgtoget til mit job i sparekassen. På skrænterne langs toget ved Østerbro sad grupper af tyske soldater med maskingeværer, alt var forvirret. Jeg var desuden lidt bekymret for mr. Fraser – hvordan mon det gik ham? – men et par dage efter var der telefon til mig i frokoststuen. En venlig stemme sagde, at han skulle hilse fra den herre, jeg havde spist middag med; han var kommet godt hjem. Det var en lettelse.

Ingram Fraser blev kort efter sendt som SOE's forbindelsesofficer til BSC (British Security Co-ordination) i New York, ledet af canadieren, Sir William Stephenson, (»Intrepid«), en nær ven af Churchill, som formidlede kontakt mellem Churchill og Roosevelt. Han havde i slutningen af 1939 været i Stockholm for at organisere sabotagen mod malmbådene, men havde måttet opgive det efter pres fra Kong Gustav IV.

Illegalt arbejde i Danmark

Efter 9. april var det en selvfølge, at jeg gled ind som fast kontaktled mellem generalstabens efterretningstjeneste, Ebbe Munck og SOE. Jeg blev højtideligt inviteret til en mindre middag hos Volle og Agnes Gyth, hvor blandt andre hans chef, oberstløjtnant Einar M. Nordentoft³⁾, var til stede. Han ville, uden at jeg vidste det, se hvad det var for en dame, han nu skulle prakkes på. Han var ikke nogen ynder af damer i sektionen, men efter midt dagen gav han alligevel sin tilladelse til, at jeg kunne bruges – dog udenfor sektionen. Det var også det, jeg havde ventet, og derefter tog mit arbejde fart.

Jeg kendte som nævnt kaptajn Gyth godt, hans begejstring for sit job, hans utrættelige energi og hans optimisme var smittende. Desværre hørte han til den slags personer, der helst vil gøre alting selv. Det kneb for mig at få arbejde ud af ham i begyndelsen; men der blev nu hurtigt så travlt, at det gik i orden af sig selv.

Generalstabens efterretningsafdeling var vel organiseret, selvom den var meget lille. Oberstløjtnant Nordentoft selv var højt begavet, meget tavs;

Kaptajn Per Winkel og oberstløjtnant Einar M. Nordentoft ved efterretningsvillaen i Stockholm juni 1944. Med ryggen til, orlogskaptajn Kurt Ramberg.

men når han kom med sin mening, blev der både lyttet og fulgt. Han var nok den dansker i offentlig tjeneste, der under krigen tog det største personlige ansvar. Han var en meget afholdt og respekteret arbejdsgiver, gav hver enkelt frie hænder, og hvis noget gik galt, tog han selv hele ansvaret.

De vigtige oplysninger, som vi straks kunne give til de Allierede, var antiluftskytsets beliggenhed, disloceringen af tyske tropper, gennemrejse af tropper til og fra Norge, nye våbenarter, radaropstillinger, befæstningsværker, gennemsejling af krigsskibe, deres typer og antal m.m. Alle disse oplysninger gik i en konstant strøm over Sverige til England, så de Allierede hele tiden kunne være orienteret. Fra os fik de Allierede efterhånden førstehåndsuplysninger om V-1 bomben, om nye tyske radartyper og om de store krigsskibes passager.

Samarbejdet mellem de Allierede og Niels Bohr gik via Kaptajn Gyth, og da Svend Truelsen⁴⁾ i efteråret 1943 overtog og på en fremragende måde videreførte efterretningsarbejdet, der havde måttet omorganiseres efter 29. august, kan man godt sige, at efterretningsafdelingen havde fortjent Montgomerys udtalelse om os som »second to none«.

*Daværende
orlogskaptajn P.A.
Mørch, fotograferet
som kommandør
september 1969.*

På baggrund af det gode materiale, som efterretningsafdelingen leverede, var oberstløjtnant Nordentofts ord og meninger af stor vægt både hos de Allierede og i Sverige, med hvis efterretningstjeneste vi havde haft et langvarigt kollegialt samarbejde. Vi skabte dermed en good-will, som i virkeligheden lettede ikke alene vort, men hele modstandsbevægelsens arbejde. Kaptajnerne Gyth, P. Winkel⁵⁾ og ritmester Lunding⁶⁾ arbejdede utrætteligt i marken. Dertil kom, at samarbejdet med orlogskaptajn P.A. Mørch⁷⁾ som chef for marinens efterretningsafdeling var uvurderligt.

Kaptajn Winkel havde jeg kendt fra vi var unge. Han kom kort tid efter

besættelsen til efterretningstjenesten. Ritmester Lunding rejste meget. Ham blev jeg ikke sat i forbindelse med. Først efter krigen kom jeg til at kende ham som min mangeårige chef, da jeg i 1947 blev fast ansat i forsvarrets efterretningstjeneste.

Orlogskaptajn Mørch traf jeg først i 1943, da vi sammen flygtede til Sverige, men jeg var i forvejen kendt med den nære forbindelse mellem marinens og hærens efterretningstjenester. Fra den dag, vi begyndte arbejdet i Sverige, var det yderst konstruktivt at samarbejde med et så ydende menneske.

Jeg blev efter 9. april 1940 også hurtigt kontaktled for landsretssagfører Per Federspiel⁸⁾, der var modstandsbevægelsens finansielle mellemmand til SOE. Jeg hentede penge og beskeder hos ham eller hos hans nr. 2 i arbejdet, greve Adam Moltke⁹⁾. De blev derefter hentet af de forskellige modtagere hos mig i sparekassen eller hjemme. Engang, da jeg ikke var hjemme, og det hastede, måtte jeg lægge 30.000 kr. ud i garagen, der var fyldt med tørv. Pengene blev hentet om natten – det gik fint – det var vist Mogens Fog, der skulle have dem.

Der hænger på Frihedsmuseet et lille regnskab fra mig til Federspiel med min dårlige skrift; det lød sådan:

»Bob har givet Husmanden
100.000 kr. i Obligationer
deraf skal Bob have igen 50.000.
Husmanden har betalt 15.000 i December
og 10.000 medio Januar,
de sidste på opfordring af Orange,
da Bob ikke kunne udbetale de 10.000,
før han havde fået nogle Numre fra
Stockholm. De 25.000, der er udbetalt Top,
skal fradrages de 50.000 til Bob.
Justitsråden har den 22/1 fået
kr. 1.908,- af Husmanden.«*

* Husmanden = Federspiel, Bob = Grev Adam Moltke, Orange = Mogens Fog, Top = Flemming Muus, Justitsråden = Erling Foss

Forstå det hvem der kan – men det var kontanter til modstandsarbejdet. Det var et blandet foretagende.

Efterretningstjenesten havde haft et godt samarbejde med den svenske Underrättelsestjänst. Vi kan måske godt kritisere, at Sverige mod neutralitetsbestemmelserne tillod tyskerne at køre tyske tropper fra Danmark til Norge og Finland gennem Sverige. Til gengæld havde den danske modstandsbevægelse – og det gælder nok alle grupper – ikke kunnet gøre ret meget uden de svenskes åbne og lukkede øjne. Den engelske hjælp til os gik for en stor del via Sverige. Tilladelsen dertil fra svenskerne kom ikke mindst på grund af vor efterretningstjenestes særlig gode og gamle forbindelse til den svenske efterretningstjeneste, især på grund af det materiale vi fra besættelsens begyndelse afleverede, først og fremmest til de Allierede, men også i stor udstrækning til vort naboland. Som følge af, at materialet var af god kvalitet, blev det et plus, der skaffede dansk efterretningstjeneste mange fordele. Og det smittede naturligvis også af på alle afskygninger af dansk modstandsbevægelse.

Efter besættelsen blev det aftalt, at vor efterretningstjeneste skulle oprette et varslingsystem i den periode, hvor der var frygt for, at tyskerne også ville angribe Sverige. Flere metoder blev taget i brug, f.eks. varselsraketter fra Helsingør og kodeord i radioen. Hvis disse metoder svigtede, var det aftalt, at jeg skulle gå bort fra mit hjem i nedtrykt tilstand og efterlade et brev, så jeg ville blive efterlyst, og når mit navn derefter blev nævnt i radioen, var det et varsel til Sverige om troppesamlinger her som forberedelse til et tysk angreb på Sverige. Heldigvis blev der ikke brug for denne udvej. Brevet lå klar; men det havde ikke været let at skrive, da jeg af naturen er optimist.

Et års tid senere ved en middag i den svenske ambassade mødte jeg en svensk officer, grev Claes Flemming. Vi sad ved siden af hinanden ved bordet, og han så meget forbavset på mit bordkort og udbrød – er det DEM? Han havde i lang tid siddet på vagt ved den svenske radio og lyttet efter, om mit navn skulle blive nævnt. Senere traf jeg ham flere gange sammen med Gyth, hvor vi afprøvede radioforbindelserne fra Danmark til Sverige. Det var nogle slemt store apparater. Jeg fik altid lov at gemme dem om natten, det var ikke så nemt i en lille villa med mor, søster og niecer boende. De kom ud i garagen til tørvæne og de 30.000 kr.

Endnu en forbindelse fik jeg med den svenske Underrättelsestjänst, da

kaptajn Gyth en dag gav mig en billet til Hovedbanegårdens Biograf. Der skulle komme en svensk herre, (major Helmuth Ternberg), som skulle have billet til pladsen ved siden af mig. Han skulle tages med ud af biografen og følges til Gyths hjem. Det var begyndelsen til et meget godt samarbejde med major Helmuth Ternberg – et af de elskeligste og mest originale mennesker, jeg har mødt. På hans gravsten blev i halvfjerdserne skrevet: »Fädernelandets ögon og öra«.

Diplomattoget

Den 9. april om morgenen besatte tyskerne den britiske ambassade i Bredgade, og ambassadøren, hans familie og ambassadens personel blev interneret i Kastellet, hvor de sad nogle dage, til det blev ordnet med et diplomattoget, der gik over Bryssel til London med hele personalet. På vejen gennem Danmark fik kaptajn Gyth mulighed for ind ad et vindue i toget at aflevere en fuldstændig plan over tyske troppers placering i Danmark. Det var den første rapport fra os, senere blev den efterfulgt af tusinder andre.

Blandt diplomatpersonalet var der flere personer, der senere blev tilknyttet kontakten med den danske modstandsbevægelse. Lt.-Commander Ralph Hollingworth var i Danmark tilknyttet marineattachéens kontor og blev i England chef for SOEs danske afdeling. Ronald Turnbull, der her var presseattaché, blev chef for SOEs afdeling i Stockholm. Henry Denham, der var marineattaché og var kommet til Danmark nogle måneder før, blev marineattaché i Stockholm. Reginald Spink, der også var i Danmark den 9. april, blev Hollingworths næstkommanderende ved starten af SOE.

En, der ikke kom med diplomattoget, var en englænder, John Buckley fra Kontoret for Economic Warfare. Han var kommet til Danmark den 8. april om aftenen i følge med Sir Charles Hambroe, senere chef for SOE, (siden efterfulgt af General Colin Gubbins), som straks var taget videre til Stockholm. Buckley havde fået et værelse på Hotel Phønix og var gået tidligt i seng. Om morgenen var han blevet noget forstyrret af den megen flyvning; men det var han jo så vant til fra London, så han tænkte ikke nærmere over det. Op ad formiddagen gik han over gaden til den engelske ambassade, og til sin forbavselse og nok også rædsel så han tyske soldater stå vagt ved indgangen. Han skyndte sig væk og tog uden at tøve straks til

Nordsjælland for at prøve at komme til Sverige. Det var han ikke ene om – hver gang han havde mulighed for at få en båd (han havde roet for Oxford i Henley), kom der andre flygtninge, mange som i løbet af trediverne var flygtet til Danmark fra Tyskland. Som den høflige englænder han var, lod han altid de andre komme først. Det endte derfor med, at han måtte tage tilbage til København. Diplomattoget var kørt medbringende al hans bagage fra Hotel Phønix, da alle troede, han var vel i Sverige, og han måtte melde sig til Udenrigsministeriet, hvor de gjorde deres bedste for en englænder med diplomatpas. Han blev 2½ år senere udleveret til England i bytte med en tysk diplomat fra Island; men inden den tid oplevede han mange mærkelige former for internering.

Først boede han på hotel under Udenrigsministeriets ansvar; men da alle de store hoteller var fyldt med tyskere, var vi flere familier, der tilbød ham at bo nogle uger hos de forskellige. Han kom i rokklub og roede med direktør Nils Svenningsen fra Udenrigsministeriet og Kronprinsen. En varm sommerdag, da han boede hos min søster, kom han hjem fra en rotur meget optaget af, at han i toget havde siddet overfor en venlig og nydelig dame. Hun havde taget en blyant frem og skrevet en besked til ham. Han kunne jo ikke dansk, men mente, det var vigtige hemmelige oplysninger. Han bad min søster læse den for ham, der stod blot: »Man kan se Deres bare mave«.

Tyskerne blev efterhånden trætte af at have en englænder gående, der gjorde så megen lykke hos danskerne, så han blev sendt til Bornholm, hvor han imidlertid igen blev midtpunkt for danskernes venlighed. Det endte med, at tyskerne måtte internere ham, først på Hald og siden på Grundet, indtil han blev udvekslet.

Kontakt med England

En dag kom Gyth og Claes Flemming med radioen til mig. Vi var ved at partere en gris; det var spændende, for det havde vi ikke prøvet før. Den stille svensker så meget forbavset ud, da min lille niece kom ud og lukkede døren op med griseører sat fast på hver side af hovedet.

Første gang, jeg og kaptajn Gyth skulle prøve radioen, var en stille sommeraften på Eremitagen i Klampenborg. Vi sad under en blomstrende

hvidtjørn. Antennen var hejst op i et træ. Jeg skulle holde øje med, at der ikke kom nogen, og der var ikke et menneske at se. Vi var der til den rigtige tid. Kaptajn Gyth arbejdede med apparatet; men den dag fik vi ingen forbindelse.

Næste gang, jeg var ude med kaptajn Gyth og radioen, var en vinteraften. Det skulle foregå ude på markerne ved Fortunen. Det var bælgmørkt og havde sneet meget. Da tiden for sendingen nærmede sig, opdagede Gyth til sin rædsel, at der ikke i nærheden var et sted, hvor han kunne hejse antennen op. Jeg måtte derfor kravle op på en høj snedrive, og med armen strakt så højt i vejret som jeg kunne holdt jeg så antennen. Man kan i en sådan situation ikke tage sig selv helt alvorligt; men forbindelsen lykkedes, og selvom vi så billygter på landevejen, var der ingen tyske pejlevogne, der generede os.

Senere blev radioforbindelserne enormt forbedrede, især da ingeniør Lorens Duus Hansen¹⁰ fra B&O indførte den ene forbedring efter den anden på apparaterne, således at hans system til sidst viste sig at være det bedste i alle de besatte lande.

I sommeren 1940 var vi ikke rigtig kommet i gang. Ebbe Munck var i Danmark bortset fra et besøg i Norge, så der var ikke så meget at gøre. I oktober 1940 rejste han og min søster Kirsten til Stockholm, hvor han skulle være korrespondent for Berlingske Tidende. Han havde i min søsters bagage gemt den første mikrofilm med efterretningsrapporter, som vi sendte til de Allierede. Den kom fint igennem, og fra den tid fortsatte forsendelserne af mikrofilm regelmæssigt under hele krigen via Stockholm. Var der særlige hastemeldinger, såsom gennemsejling af krigsskibe, nye radar- eller luftskytsstillinger m.m. gik det tit gennem redaktør Nic. Blædels sekretær på Berlingske Tidende, hvorfra Blædel ringede til Ebbe Munck med aftalte kodebeskrivelser.

I januar 1941 flyttede jeg fra Klampenborg til Charlottenlund, hvor jeg sammen med min søster, min mor og min søsters to små piger lejede en villa på hjørnet af Jægerborgs Allé og Rosenstandsvej. I de næste tre år blev den af mange forskellige grupper brugt flittigt til møder og kontakter.

I sommeren 1941 flygtede løjtnant Thomas Sneum og en ven, Kjeld Petersen, på en fantastisk måde til England. En gammel Hornet Moth flyvemaskine lå i en lade ved en gård på Fyn; den reparerede de og samlede brændstof fra forskellige kilder. Ekstra brændstof havde de med i dunke, så

de kunne fylde på under flyvningen. Tvunget af omstændighederne måtte de lette ikke langt fra den tyske vagt og havde derfor bestemt at starte maskinen ved at svinge propellerne rundt, åbne ladedøren, så snart den startede, køre frem og lette. Det hele skulle foregå nøjagtigt på det tidspunkt, hvor et tog kørte forbi, så støjen fra flyvemaskinen ikke kunne høres. De måtte flyve under de elektriske ledninger og satte så kursen mod England.

Flugten lykkedes, men det var så utroligt, at englænderne havde svært ved at tro på det i første omgang. Sneum havde nogle ufremkaldte film med, som han havde taget af en radarstation på Fanø. Desværre havde MI.5 fået filmen og havde fremkaldt den forkert, således at man kun svagt kunne se, at det var 2. Freyas radar. British Scientific Intelligence var meget interesseret i disse første billeder og bad os derfor om flere og tydeligere kopier.

En dejlig sommerdag på Fanø, hvor jeg var på ferie i min tante, Anna Graaes sommerhus, kom Volle Gyth og fik mig med en tur ud i klitterne. Dette var i høj grad tjenstligt, vi kravlede over pigtråd og kom ind i et lavt krat. Der skulle jeg blive liggende og lytte efter, om der nærmede sig tyske vagter. Imens sneg Volle Gyth sig nærmere radaren, for at billedet skulle blive rigtig godt. Jeg lå og nød biernes summen og stilheden, men hørte pludselig en listende lyd. Hvad nu? Jeg lettede mig ganske sagte for at liste hen til Gyth; men idet jeg kom op at stå, så jeg en tyk, fed kanin sidde og stirre på mig. Billederne blev afsendt og gjorde god gavn.

En dag i sommeren 1941 fik jeg besøg af en elegant og charmerende ung mand, som var sendt fra Ebbe Munck i Stockholm. Det var lægen Mogens Fog, der af Ebbe Munck blev sat i forbindelse med efterretningsafdelingen gennem mig. Jeg undrede mig over, at en så dygtig og positiv mand på grund af politiske følelser først nu meldte sig til at forsvare sit land. Men det var en fordel, at kommunisterne kom med, lige meget af hvilken grund. Det betød hjælp fra en stor velorganiseret gruppe, som indtil nu havde holdt sig udenfor. De kom til på et tidspunkt, hvor de grupper, som længe havde været i gang, havde stærkt behov for andres medvirken.

Forbindelsen gik hovedsagelig gennem kaptajn Gyth, og samarbejdet varede til august 1943. Der var visse vanskeligheder, men også gode resultater. Begge boede ved Ordrupvej. Var der beskeder fra den ene til den anden, tegnede de en kridtstreg på en telefonboks på vejen. Det betød, at der skulle ringes til mig i sparekassen og aftales et møde. Jeg ser endnu tit med venlighed på telefonboksen, som står der endnu.

Faldskærmsorganisationen

I juleugen 1941 blev den første udpegede faldskærmschef fra England kastet ned. Det var lægen Carl Johan Bruhn, der havde gennemgået SOEs træning i England. Med ham var radiomanden Mogens Hammer. Nedkastningen skulle ske blindt, d.v.s. uden at der var nogen, der modtog dem ved nedkastningen. Et nyt system af faldskærme var lige taget i brug, og ulykkeligtvis virkede udløsningen i Bruhns faldskærm ikke. Han blev dræbt i faldet. Hammer klarede sig bort og fik forbindelse med sine kontakter, men manglede selvfølgelig stærkt den uddannede leder.

Gyth kom meget nedtrykt og fortalte om ulykken. Ved en senere og mere vellykket nedkastning kan jeg huske, at han kom med en faldskærm, som jeg skulle brænde. Det var lettere sagt end gjort, faldskærme var jo præpareret, så der ikke kunne gå ild i dem, og tørvefyrets gløder var ikke stærke nok til at få den til at forsvinde. Den blev klippet i meget små stykker, gemt under min seng og i små portioner opløst i fyret. Det værste var at brænde det pæne silketøj – stof til undertøj var ikke nemt at få fat på; men brændt blev det.

Erling Foss¹¹⁾ og hans kone Bodil var nære venner af både Ebbe Munck og Gyth. Vi sås meget i hinandens hjem, og Erling Foss begyndte også at bruge mit hjem til hemmelige møder, for en stor del med Mogens Fog¹²⁾. Erling Foss, som havde mange politiske forbindelser indenfor rigsdag og folketing, begyndte i januar 1942 at sende rapporter (de blev senere kaldt »Ugen«) med efterretningstjenestens mikrofilm via Stockholm til England. Fra maj 1942 gik rapporterne regelmæssigt til Christmas Møller¹³⁾ i London.

I vinteren 1941/42 blev jeg af Ebbe Munck bedt om at sætte mig i forbindelse med småskibsrederforeningens direktør Eigil Borch Johansen¹⁴⁾, der var et vigtigt forbindelsesled til faldskærmsfolkene. Jeg skulle omgående opsøge ham på hans kontor i Havnegade og give ham et brev fra Ebbe. Det var en sen vintereftermiddag, det sneede, og fra Østerport station kan jeg huske, at jeg tog en lukket hestedrosche til Havnegade. Det var helt mærkeligt at køre med sådan en; det havde jeg ikke gjort siden jeg var barn. Jeg kom ind på Borch Johansens kontor, blev sat foran hans skrivebord og afleverede beskeden. Han virkede lidt urolig og sad og rodede i sin skrivebordsskuffe; men beskeden blev afleveret, og jeg trak mig tilbage.

Jutta Graae i lejligheden i København 1942.

Senere fortalte han mig, at han havde troet, jeg var stikker, og havde siddet med revolveren i skuffen. Jeg må have glemt at få et kodeord.

Derefter blev jeg altså også kontaktled til Borch Johansen. Vi mødtes som regel ved Nørrebro station, hvor jeg afleverede penge eller fik besked, der skulle med vore mikrofilm til Sverige. Især i dagene omkring Christmas Møllers afrejse til England var der travlt. Det var Borch Johansen, der havde hovedarrangementet med afrejsen. *Det* var ikke noget let job, og vi havde mange møder. I den periode havde jeg en forkærlighed for smarte og mærkelige hatte. Ofte så jeg ham ved stationen med et bekymret forjaget udtryk; men når han så fik øje på mig og hatten, lyste hans ansigt

op, og han bemærkede, at det var den mærkeligste postbuduniform, han havde set.

I maj 1942, kort tid efter at Christmas Møller var kommet afsted, var jeg til middag hos redaktør Svend Aage Lund og hans kone. Jeg havde netop om morgenen fået det postkort fra Ebbe Munck, hvis billede betød, at Christmas Møller var kommet vel til Sverige. Blandt gæsterne ved middagen var justitsminister Thune Jacobsen, og middagskonversationen drejede sig udelukkende om Christmas Møllers forsvinden. Den ene teori mere fantasifuld end den anden blev fremsat. Det kriblede unægteligt lidt i mig ved at måtte sidde stille og se uvidende ud.

Mit job i sparekassen indebar mange illegale ekspeditioner. Borch Johansen og Mogens Fog kom af og til. En morgen kom Borch Johansen for at hente penge. Da jeg senere kom op i frokoststuen og fik min avis, så jeg på første side billeder af ham og Mogens Fog, som efterlystes med dusør på 5.000 eller 10.000 kr. Jeg kiggede rundt på resten af personalet, der alle læste aviser; men ikke een så ud, som om de havde set Borch Johansen ved skranken om morgenen. Ingen havde heldigvis den fjerneste mistanke om, hvad jeg foretog mig.

I sommeren 1942 mødte jeg for første gang Flemming Juncker¹⁵⁾, som havde været i Stockholm i »forretningsøjemed«. Han havde tegnet en mærkværdig mejetærsker og skulle forhandle om svensk patent på den. Med hjælp fra politifuldmægtig Vilhelm Leifer havde han fået tysk visum – alt sammen for at møde SOEs mand i Stockholm, Ronny Turnbull. Denne havde givet ham nogle meddelelser med hjem. Jeg mødte ham på Nørrebro, og da jeg havde fået beskeden og skulle til at gå, sagde han, at han godt kunne få en mikrofilm til Stockholm, hvis vi var interesserede. Jeg fik fat i kaptajn Gyth, som erklærede sig interesseret, hvorefter jeg gik tilbage og tog imod tilbudet. Aftalen blev, at der skulle komme en mand hos mig næste dag for at hente den. Derefter fik kaptajn Gyth travlt. Han fotograferede hele natten, og næste morgen fik jeg så filmen. En nydelig herre, som jeg ikke kendte, kom næste dag som aftalt og hentede den. Herren, som var Duus Hansen, gik fra mig direkte op til Gyth og sagde, at her var en film – »I har jo så tit lejlighed til at få én afsted, vil I så ikke tage den her med?« – Volle kastede et blik på indpakningen og tænkte ærgerligt på nattens spildte arbejde. Episoden understreger, at sikkerheden indenfor efterretningsafdelingen var stor. Vi kendte kun til det, der for den enkelte var nødvendigt.

Min tante Anna Graae, enke efter direktør Valdemar Graae, var på ferie fra London i Norge den 9. april 1940. Hun var dansk statsborger og blev derfor ikke interneret, men sendt tilbage til Danmark, hvor hun måtte opholde sig under hele krigen. Hendes store lejlighed i London stod tom, hvorfor jeg spurgte hende, om hun ville give tilladelse til, at en kendt eksilpolitiker og hans familie boede der. Det var et godt sted for Christmas Møller, når han skulle repræsentere Danmark. Hun sagde ja, og vi fik sendt besked til ingeniør Lind, der tog sig af hendes sager i London, at lejligheden skulle stilles til Christmas Møllers rådighed. Det blev et vellykket arrangement.

Der kom nu mere og mere fart i forsendelserne til Ebbe Munck og SOE. Mig ubekendte mennesker kom i sparekassen og afleverede og hentede film og penge. Mikrofilmene var gemt i tandpastatuber, barberkoste eller ansigtscreme. Senere, da det blev mere farligt, gemtes de i en lille metalkapsel, der kunne stikkes op i endetarmen. Men da man fandt ud af, at metalbeholderen eksploderede og ødelagde filmen, hvis man skruede den forkert op, var der ikke mange legale rejsende, som ville have den med.

Blandt forsendelserne til England kom der nu også en korrespondance i gang mellem Niels Bohr og Lord Cherwell (oprindeligt professor Linne-man), som var atomforsker og videnskabelig rådgiver for Churchill. Mikrofilmene med disse breve fik en helt særlig behandling. Filmene blev støbt ind i en nøgle, der kunne sidde i kurerens eget nøgleknippe. Dengang var jeg nu ikke klar over, hvad den nøgle, jeg fik overdraget, indeholdt. Den hænger for øvrigt nu på Frihedsmuseet.

En person, som jeg altid var lidt kyst af, når han kom til mig i sparekassen, var Stig Jensen¹⁶⁾, der sidst i krigen var leder af nedkastningerne på Sjælland. Han talte altid så højt og sagde med vilje de værste ting med høj røst, f.eks.. »Her kommer noget hemmeligt!« – utroligt nok reagerede ingen. Stig Jensen arbejdede konstant med de farligste ting fra sommeren 1940 lige til 1945 uden at blive taget eller måtte flygte.

En dag, hvor der havde været særlig mange pakker til mig, kom vor elskelige kasserer hen til mig og sagde: »Det er vel ikke Deres fødselsdag i dag frk. Graae?«

I vinteren 1943 kom der en forespørgsel fra London til efterretningsafdelingen, om jeg kunne være behjælpelig ved arbejdet med den engelske propaganda i Danmark. Uden at spørge mig sagde Nordentoft og Gyth

principielt nej. Jeg læste først om det, da jeg i tresserne i Rigsarkivet ordnede og registrerede vort arkivmateriale. I marts 1943 blev Svenn Seehusen¹⁷⁾ leder af propagandaarbejdet.

Samarbejdet mellem efterretningsgruppen og sabotagegrupperne var vanskeligt. Efterretningsarbejde skal foregå strengt hemmeligt. I det øjeblik, det er kendt i vide kredse, er det jo intet værd. Sabotagen kan ikke skjules og skal netop virke som en propaganda for, at vi er med i kampen mod besættelsesmagten. På den anden side var efterretningstjenesten hele tiden inde på, at i et så lille land som Danmark måtte grupperne kun samarbejde i toppen, så man ikke fik blandet tingene sammen til skade for helheden.

Det hele vanskeliggjordes af, at dr. Bruhn, som skulle være faldskærmsgruppens leder, var blevet dræbt ved nedkastningen, mens den næste, Chr. Mich. Rottbøll, blev skudt fem måneder efter sin ankomst. De første hold faldskærmsfolk, som kom hertil, var mest folk, der havde tilbragt mange år i udlandet og derfor stod lidt uforstående overfor forholdene i et besat hjemland. Det var vanskeligt for dem at bedømme, hvor forsigtig man skulle være, og alt for mange blev taget af tyskerne. Vi prædikede ustandselig øgede sikkerhedskrav og har bestemt virket irriterende.

De senere faldskærmsfolk havde næsten alle været i Danmark under besættelsen, hvorfor de kendte forholdene. Mange af dem havde en militær uddannelse, og alle havde gennemgået uddannelse i England. Desuden blev tiderne efterhånden meget vanskeligere i Danmark, hvorfor alle med tiden blev indstillet på større security.

29. august 1943

I sommeren 1943 fik jeg af kaptajn Gyth besked om, at jeg skulle lægge hus til et vigtigt møde mellem Erling Foss, Mogens Fog og én til. De kom, og den tredje viste sig at være Frode Jakobsen¹⁸⁾, som jeg her så for første gang. I sommerens løb havde der været en vældig stigning i sabotagen; men ind imellem var sabotagemålene usikkert valgt. Sommetider gik det ud over steder, som hverken arbejdede for tyskerne, lavede krigsmateriel eller havde særligt tyskorienterede ejere. Aftenens diskussion drejede sig om, hvordan dette kunne undgås for ikke at gøre sabotage alt for upopulær i

befolkningen. Endelige beslutninger blev der ganske vist ikke truffet den aften; men der var enighed om, at der skulle flere grupper med, og at man også skulle tage flere opgaver op. Dette var den spæde begyndelse til det senere Frihedsråd.

Det blev en lang aften. Mørklægningsgardinerne var trukket for, og ved ellevetiden lød der pludselig en banken på havedøren. Det gav et sæt i os alle; men det viste sig at være kaptajn Gyth, der hele aftenen havde gået vagt rundt om huset for at se til, at ingen uvedkommende viste sig. Han var omsider blevet træt og ville hjem. En efter en forsvandt mødedeltagerne; den sidste var Mogens Fog. Jeg kan huske, at han til afsked sagde: »Bare vi nu er store nok til det job.«

Sabotagerne og strejkerne nåede i løbet af august et højdepunkt. Tyskerne blev mere og mere irriterede, og man kunne vente, at noget dramatisk ville ske. Om morgenen den 28. august ringede Volle Gyth til mig i sparekassen. Han bad mig møde sig ved Nørreport kl. 1. Vi havde været i alarmberedskab, så jeg var klar over, at det trak sammen. Gyth nævnte i telefonen, at det måske blev lidt svært med butikkerne (der var nogle rygter om generalstrejke). Jeg ringede derfor til min søster, som arbejdede på Berlingske Aftenavis, og foreslog, at vi skulle købe med hjem til huset, så vi ikke manglede noget. Da vi senere kom hjem, havde vi begge købt spiritus; det var nok det vi mente, vi havde mest gavn af.

Men jeg stod altså ved Nørreport kl. 1, og Gyth kom i sin lille bil med korpsofficiant Christensen fra efterretningsafdelingen siddende højtideligt bag i civil med sort rundpuldret hat og en samling håndgranater på sædet ved siden af sig. Jeg blev klemmt ind ved siden af håndgranaterne og følte mig ikke særlig tryk. Så fik jeg besked, der skulle afleveres til forskellige. Jeg startede med at gå til damehotellet for at informere faldskærmslederen Flemming Muus¹⁹⁾ via hotellets leder frk. Neergaard, der havde ham boende illegalt. Derefter til Federspiel og til flere andre adresser, som jeg havde været vant til at kontakte. Til sidst blev jeg sendt til en ny adresse, hvor jeg skulle aflevere et kodeord, som jeg senere blev klar over var signalet til flådens sænkning samme nat.

Da jeg kom hjem til Rosenstandsvej, samledes kaptajn Gyth, kaptajn Winkel, ingeniør Duus Hansen og jeg om radiosenderen for at sende til England. Vi indkodede, og Duus Hansen sendte. Jeg blev sendt ud at kigge efter tyske pejlevogne på vejen, og Gyth kørte af sted for at varsko og

hjælpe folk ud af landet. Jeg var iøvrigt uheldig med indkodningen, idet jeg stavede kodeordet forkert. Da det blev opdaget, at alt skulle laves om, var jeg ikke meget værd.

Så snart vi havde sendt, flyttede vi fra mit hus til Erling Foss, som boede i Gentofte. Der fortsatte vi arbejdet med koderne. Flere mødte op, og langt senere kom Gyth tilbage efter at have udskibet eftersøgte forbindelser til Sverige. Vi skiltes kl. 4 om natten. De militære gik under jorden, og jeg skulle hjem. Det var et frygteligt vejr. Per Winkel og Duus Hansen kørte mig hjem. Hele vejen hørte vi drønene fra flåden, der blev sprængt i luften.

Ritmester Lunding og oberstløjtnant Nordentoft opholdt sig begge i generalstabens kontorer og sikrede, at alt materiale vedrørende samarbejdet med England var fjernet. Nordentoft gik sent hjem. Lunding blev advaret af flere, men nåede ikke at komme afsted. Han blev arresteret kl. 4 om morgenen.

Næste dag, den 29. august, havde oberstløjtnant Nordentoft, kaptajn Gyth, kaptajn Winkel og jeg aftalt at mødes ved Ordrup station. Den dag

Kaptajn Per Winkel, orlogskaptajn Kurt Ramberg og oberstløjtnant Einar M. Nordentoft i haven ved efterretningsvillaen i Stockholm juni 1944.

var der en uhyggelig stemning. Tyske biler og danske taxaer med tysk militær ved siden af chaufføren kørte rundt til danske officerers privatadresser for at arrestere dem, der ikke allerede var internerede. Mens vi sad på en bænk ved fortovet og ventede på, at Nordentoft skulle vise sig, standsede en sådan taxa, og en tysk soldat kom hen til os. Vi var ikke stolte af situationen; men soldaten ville bare spørge om vej. Jeg skyndte mig at sige noget om først til venstre og så til højre, selv om jeg ikke anede, hvor vejen lå. Da de var kørt trak vi vejret lettet og forsvandt.

Efter den dag var der travlt med at fjerne papirer og pakker, som hurtigt var flyttet væk fra efterretningstjenestens kontor. Jeg hentede pakker et sted hos en nydelig gammel dame, der havde dem stående under sin seng. Desuden afhentede jeg en mappe, der var stillet i en møddingbunke i en villahave; men den sværeste var flere ruller film med polske efterretningsrapporter, der lå i en bankboks, der lød på kaptajn Gyths navn. En overordnet i banken var ven af Gyth, og jeg skulle bare gå op og bede ham hente den til mig, sagde han. Med mit kendskab til banker var jeg ikke så glad for det – og ganske rigtigt, det ville den overordnede ikke have noget at gøre med; han kunne selvfølgelig heller ikke vide, hvor vigtigt det var. Jeg måtte så selv klare det. Jeg havde nøglen, kendte nummeret og skrev gladelig falsk, og filmrullerne fik jeg.

Da jeg kom tilbage til sparekassen, var det lidt sent, og personalet var ved at gå, så jeg havde toilettet i depotkælderen for mig selv. Men så kom besværet med at tilintetgøre rullerne. Brænde ville de ikke. Når jeg puttede dem i WC'et, svømmede de ovenpå; men til sidst lykkedes det at skylle dem ud ved at klippe dem i små stykker og pakke disse ind i papir.

Flugten til Sverige

Den 22. august var der på Bornholm ved et uheld faldet en tysk V-1 bombe ned, udskudt fra prøvestationen ved Peenemünde. Det var den første af sin slags, man havde set. Man vidste, der blev fabrikeret et nyt våben i Peenemünde, men ikke hvad det var.

Den danske marineofficer Chr. Hassager Christiansen²⁰⁾ nåede før tyskerne frem til stedet, hvor V-1 bomben var faldet ned, og tog fotografier og lavede tegninger af den. Fotografierne blev sendt til marinestabens og gene-

ralstabens efterretningsafdelinger og derfra videre til England i hvert fald i fire kopier ad forskellige veje. De tre nåede i god behold til British Scientific Intelligence Center; men den fjerde, som kaptajn Gyth lige efter 29. august havde afleveret til styrmand West på Helsingborgfærgeren, blev taget af tyskerne. Kort tid efter blev jeg ringet op af direktør Henrik Tholstrup²¹), der hurtigst muligt måtte have et møde med mig i Charlottenlund skov. Jeg skyndte mig derhen, og da han så mig udbrød han: »Peter er taget!« På dette tidspunkt havde de alle sammen dæknavne, og hver gang nogen blev arresteret, eller breve blev taget, skulle man bytte dæknavne ud. De mest aktive havde de fleste navne. Det var svært at huske. »Peter« havde også været dæknavn for efterretningsofficererne, så jeg blev meget bekymret. Det viste sig imidlertid, at det var styrmand Peter West, Tolstrup mente. Og da det var Gyth, der havde afleveret filmen til West, måtte han tage til Sverige, hvilket jo ikke var så godt.

Dagen efter havde kaptajn Gyth og Erling Foss et møde hos mig, hvor der skulle tages endelig bestemmelse om, hvorvidt Gyth skulle flygte til Sverige, eller om han, – på trods af at han var meget kompromitteret, – skulle blive hjemme under jorden. Gyth selv var mest indstillet på at rejse; han havde nu slidt i det i 3½ år og havde som de fleste andre modstandsfolk det store ønske at komme til England. Det var videre hans opfattelse, at jeg burde tage ud af landet, eftersom jeg kendte for mange adresser og personer indenfor det centrale arbejde.

Jeg var nu ikke sikker på, at det var så godt; men med udsigten til bare at fortsætte herhjemme uden at kunne arbejde for efterretningstjenesten, og også lokket af muligheden for at komme til England, var det fristende. Jeg snakkede med Erling Foss, som syntes, at jeg selv måtte tage bestemmelsen. Jeg besluttede mig endelig til at flygte, hvad der nok ikke på det tidspunkt var det helt rigtige at gøre.

De følgende dage havde vi møder for at afvikle eller overlevere vort arbejde til andre. Kaptajn Gyth, direktør Gerald Salicath²²), Svend Truelsen og jeg mødtes i Forstbotanisk have i Charlottenlund. Salicath og jeg havde stadig ting at ordne vedrørende anbringelse af akter fra efterretningsafdelingen, og Truelsen og Gyth fjernede sig for at føre særlige forhandlinger. Det var første gang, jeg så Truelsen, som blev et så vigtigt led i efterretningsarbejdet fra denne dag, og indtil krigen sluttede. Desuden havde jeg møde med Bobby Moltke for at diskutere rejsen. Han gav mig til min for-

bavselse 5.000 kr. til vor rejse – det var ellers mig, der plejede at udbetale penge til andre.

Så begyndte arrangementerne for at komme afsted. Jeg fik besked af Gyth om at møde i en villa i Klampenborg næste eftermiddag. Det var ikke sikkert, at vi kunne komme over; men der var en mulighed. Jeg gik tidligt fra sparekassen med den besked, at jeg gik til tandlægen og ikke kom mere den dag, og mødte op i direktør Salicaths villa i Klampenborg til tiden. Alt skulle ordnes inden kl. 8, da der fra dette tidspunkt var udgangsforbud. I villaen var der samlet flere mennesker; de fleste var militære, der skulle til Sverige. Jeg kendte kun kaptajn Gyth. Vi sad lidt og sagde ikke meget. Efter en stund kom Salicath og meddelte »Ikke i nat«, og så gjaldt det om at skynde sig hjem inden klokken blev 8. Det må ikke have været sjovt for familien at se mig troppe op igen. To dage efter skulle jeg prøve en gang til. Tandlægen blev igen brugt, og Gyth og jeg tog toget til Rungsted. Min søster meddelte dagen efter sparekassen, at jeg var taget til Sverige. Nogle mente, at det var en kærlighedsaffære, andre, at jeg var løbet med kassen. Der blev iværksat natlig revision i sparekassen.

Vi tog til Rungsted kro, hvor jeg blev anbragt, mens Gyth forsvandt for at finde ud af, om vi kom afsted. Foruden mig var der kun ét menneske i restauranten, nemlig en herre, der sad alvorlig ved et bord og så ventende ud. Der gik en halv time, så kom Gyth igen. Jeg advarede ham mod den enlige herre, som måske kunne være Gestapomand. Han kiggede derhen og brast i grin; det var orlogskaptajn Mørch fra marinens efterretningstjeneste. Han skulle også afsted.

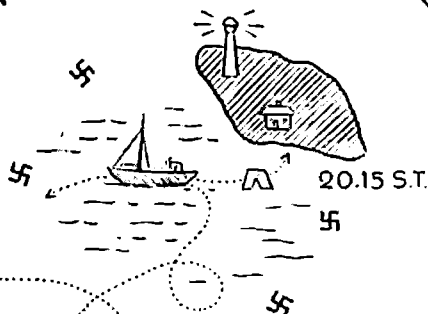
Lidt før kl. 7 om aftenen fik vi besked om at gå ned til havnen og hurtigt gå ombord i en fiskerbåd. Vi fik nøje at vide, hvor den lå, og så startede vi. Sceneriet var i virkeligheden helt usandsynligt. Solen var lige ved at gå ned, Rungsted havn var fuld af mennesker, der gik aftentur for at se solnedgang og lysene, der tændtes på svenskekysten og Hveen. Midt i hele denne flok mennesker skulle man flygte – det virkede skørt. Men hurtigt kom vi ned i båden, og den sejlede ud af havnen. Foruden os var der yderligere to passagerer, nemlig flyverkaptajnløjtnant Poul Sæbye og fru Lola Lohse, der var sekretær i kriminalpolitiet. Vi skulle også have haft professor Stephan Hurwitz²³⁾ med, men han havde fået en forkert besked og kom først over noget senere.

Der blev ikke snakket meget i bunden af båden, som lugtede af fisk, og der var buldrende mørkt. Orlogskaptajn Mørch stak hovedet op af lugen

ORLOGSKAPTJAJN
P. A. MÖRCH

7-9-1943

19.15 D.T.

MED TAK FOR GOD
NAVIGATION.

Jutta. Gyth.

Motiv på låget til cigaretetui, som Jutta Graae og Volmer Gyth forærede orlogskaptajn Mørch til minde om flugten over Øresund den 7. september 1943. (Gengivet efter Randers Amtsavis 22. februar 1986).

og snakkede med fiskerne. Gyth og Sæbye snakkede lidt i det ene hjørne og fru Lohse og jeg i det andet. Af og til stak Mørch hovedet ned til os og hviskede: »Nu ligger vi stille og fisker«, eller: »Der er tyske patruljebåde, som har retning mod os«, eller: »Fiskerne vil snart ikke længere, de er bange for at blive interneret af svenskerne«. Dermed gik det op for os, at det sidste stykke måtte vi komme frem ved egen hjælp. Jeg havde heldigvis lange bukser og en jumper på; men fru Lohse havde en smart, stram nederdel, som jo ikke var det bedste at svømme i. Den var forsynet med et læg foran, og jeg foreslog, at vi klippede det op. Det var jo rart at have tøj på, når vi kom til Sverige. Fiskerne var vældig flinke; de sejlede så langt ind, at vi vel kun var et par kilometer fra land, hvorfra vi hele tiden kunne se lys. De gav os nogle reb om livet, hvortil der var bundet korkstykker. Det var et godt svømmebælte.

Så kom øjeblikket, hvor vi skulle over bord. Jeg ved ikke, hvad de andre tænkte; men jeg syntes, det var rarest at få det hurtigt overstået og kom i vandet i en fart. Jeg hørte de andres plask og så fru Lohse ved siden af mig. Det var et herligt syn, den opsprættede nederdel udfoldede sig som en ballon over hende. Ingen af os var storsvømmere; men ved hjælp af korkbæltene kom vi stille og sikkert i land. Vi begyndte meget våde at gå mod ly-

set, som vi havde kunnet se hele tiden, og kort efter mødte vi to toldbetjente – der var jo stærk svensk kontrol ved kysterne. De havde set fiskerbåden komme lidt for nær land og så fjerne sig igen, hvorfor de ventede, at nogen ville stå af.

Vi blev fremragende behandlet, kom op i toldhuset, fik for damernes vedkommende varme badekåber og for herrerne battledress. Alle fik vi et stort glas snaps. Herligt!

Derefter blev vi overgivet til den svenske militærforlægning på øen, hvor vi fik anvist soveværelser. Fru Lohse og jeg spredte vores våde pengesedler over hele gulvet og faldt omgående i søvn. Midt om natten ankom en svensk marinebåd til Hven for at hente Gyth og Mørch, så de omgående kunne komme til Stockholm. Da jeg vågnede om morgenen, var de væk. De havde åbenbart haft for svært ved at forklare, at der var en dame med på holdet, så jeg fik en dejlig fredelig dag på Hven. Mine bukser var blevet tørret; en af de svenske soldater havde været skrædder, så aldrig har jeg haft et så fint presset par bukser. Fru Lohse og jeg gik tur og så hvor Tycho Brahe havde boet.

Stockholm

Pludselig stod kaptajn Svend Walquist der. Han var den svenske Underrättelsestjänsts mand på Øresundskysten – et elskeligt menneske, der havde været og vedblev at være os til uvurderlig hjælp. Gyth og Mørch havde fortalt major Carl Petersén, chefen for den svenske Underrättelsestjänst, som jeg tidligere havde truffet i Danmark, at jeg var med dem til Hven. Kaptajn Walquist fik mig nu hurtigt transporteret til Helsingborg og sat i nattoget til Stockholm i en 1.kl. sovevogn. Uden bagage og uden ret meget tøj må den raffinerede dame i øverste køje have fundet mig mærkelig.

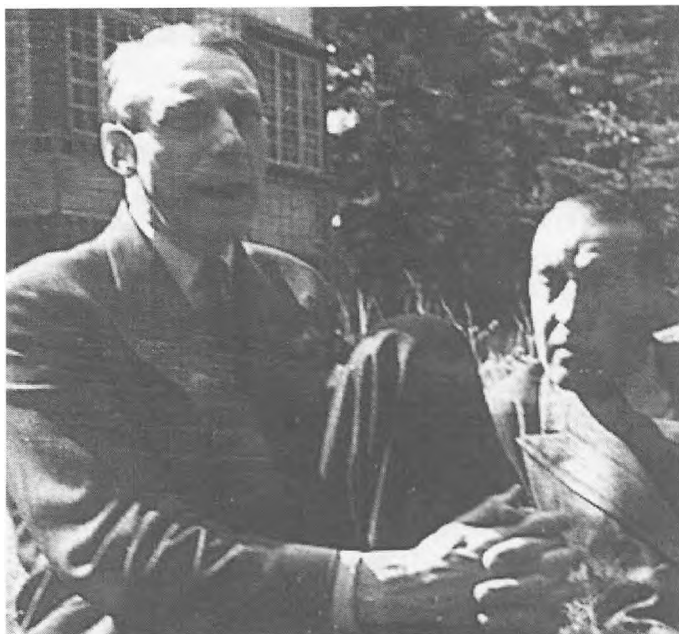
På hovedbanegården i Stockholm blev jeg modtaget af den stilige major Petersén, med en buket med 24 røde roser. Han tog mig ud til en villa på Lidingö, hvor Gyth og Mørch var. Der blev vi, og senere også Nordentoft og Winkel, boende de første måneder af vort ophold i Stockholm. Villaen var stor. Vi boede i den øverste etage, der ejedes af major Helmuth Ternberg. Nedenunder var der militærkontorer, og der boede et ægtepar, som passede på huset med to meget bidske ulvehunde.

Ternbergs lejlighed var særpræget, der var en masse kaserneagtige gæsteværelser, en helt henrivende dagligstue med de dejligste antikke møbler og en stor spisestue, tapetseret med svenske generalstabskort. De første dage lånte jeg lidt tøj. Vi havde penge nok; men alt var rationeret, og vi havde ikke rationeringskort til at blive nykviperet. Vi fik imidlertid en vældig pæn ordning gennem direktøren for Nordiska Kompagniet, hvor vi alle tre fik lov at købe, hvad vi havde brug for, på én gang uden rationeringskort.

Gyth og Mørch fik straks forbindelse med Ebbe Munch. Ebbe var den faste og øverste forbindelse mellem de mange forskellige modstandsgrupper og SOE, OSS m.m. Efterretningsafdelingen arbejdede meget tæt sammen med ham, og hans samarbejdsevne med de stærkt forskellige grupper var forbavsende. Han skabte tillid hos alle – uden ham havde man ikke stået stærkt. Der er en historie om Jenghiz Khan. Han kaldte sine fire sønner, Jöchi, Chaghatai, Ögetei og Toli sammen, viste dem en kæp og brækkede den over, tog så et knippe, og ingen kunne brække det. Sønerne holdt derefter sammen og erobrede det meste af verden.

Desuden fik de også hurtigt kontakt med kriminologen Harry Söderman. Han havde ordningen med de norske politiforlægninger under sig, og vi ville gerne have oprettet tilsvarende danske. Det var starten på forhandlinger, som senere gav resultat. Söderman var en spændende person. Han havde tidligere gjort tjeneste både i Scotland Yard og New York politis drabsafdeling. Hans nære forbindelse med den norske modstandsbevægelse gjorde, at han den 7. maj 1945 besøgte den tyske kommandant i Norge, general Franz Böhme, og fik ham overtalt til at nedlægge våbnene i stedet for at kæmpe til det sidste – det samme, som den tyske skibsfartssattaché Georg Duckwitz gjorde for Danmark ved sit besøg i Flensburg omkring 4. maj. Efter krigen hjalp Söderman med at genoprette det vesttyske politi og endte i en høj Interpol-stilling i Tanger.

Vi var lidt bekymrede for oberstløjtnant Nordentoft, som vi ikke havde hørt noget fra siden 28. august, og som ventedes til Sverige hver dag. En dag kom svenskerne og fortalte, der på den svenske Øresundskyst var fundet et lig, som kunne være Nordentoft. Jeg blev sendt til Malmø for at identificere det, men heldigvis viste det sig, at det var en anden, og at min hjælp ikke var nødvendig. Et par dage efter kom oberstløjtnant Nordentoft illegalt over med færgen.

*Orlogskaptajnerne
P.A. Mørch og Johs.
Jegstrup i haven til
efterretningsvillaen
i Stockholm juni
1944.*

Gyth var fra starten i Sverige opsat på at komme videre til London. Han var bekymret for, at det efterretningsstof, som vi havde fremskaffet i Danmark under vanskelige forhold og med stor risiko, ikke blev tilstrækkeligt udnyttet i SOE. Han mente, at han selv bedre kunne dirigere det. Denne indstilling skyldtes nok for en del hans mistillid til de første faldskærmsfolk, som efter vor mening, ikke levede op til de sikkerhedskrav, vi holdt for så uhyre nødvendige for at overleve.

Orlogskaptajn Mørch havde til gengæld et helt andet problem. Han var efter viceadmiral Vedels ønske sendt til Sverige, stærkt kompromitteret ved sin involvering i sænkningen af den danske flåde ved Holmen, natten mellem 28. og 29. august 1943. Hans samarbejde som chef for marinens efterretningstjeneste med chefen for generalstabens efterretningstjeneste drejede sig mest om levering af efterretningsstof og forsendelser til de Allierede, som gik gennem generalstabens efterretningstjeneste. Hans uhyre vigtige materiale vedrørende skibspassagerer, flådedispositioner, havne m.m. gik fra Danmark til SOE, en del til svenskerne og til DNI (Department of Naval Intelligence), hvorfra det blev afleveret til de interesserede instanser. Da Mørch kom til Sverige, var han ikke i detaljer kendt med forbindelserne til

SOE og SIS. DNI beherskede han selv, og i Sverige kom han til at samarbejde med den samme engelske marineattaché, Henry Denham, som han havde arbejdet med i Danmark. Denne måtte som nævnt rejse med diplomattoget fra Danmark til England efter den 9. april.

Jeg husker Mørch i den svenske lejlighed i Lidingö i Stockholm, gående op og ned ad gulvet, klar over at han manglede informationer, udbryde: »Jeg må tale med nogen, jeg må tale med Ebbe, jeg må have mere besked!« Jeg havde ganske vist kun kendt ham i få dage og var ikke klar over, hvor mange oplysninger han manglede, men tog tyren ved hornene og sagde, at han burde tale med Ebbe, og for øvrigt skulle jeg sætte ham ind i alt, hvad jeg kendte til sagen.

Arbejdet tager fart

Generalstabens efterretningsafdelings beslutning om at levere til SOE i stedet for SIS skyldtes nok organisationens nære forbindelse med Ebbe Munck og muligheden for at få »stoffet« via Sverige hurtigt og i større mængder til England. Desuden brugte den øvrige modstandsbevægelse overvejende Ebbe og Ebbes kontakter; derfor så vi en fælles fordel i, at alt dansk modstandsarbejde gik samme vej og derved kom til at stå som et dansk bidrag til den allierede krigsførelse. Havde vi i stedet valgt at gå via SIS's mand i Stockholm, colonel Victor Hampton, var vi nok hurtigere kommet i kontakt med de mere professionelle efterretningsorganisationer; men til gengæld var vi blot blevet agenter for en meget stor, traditionsrig og selvstændig engelsk organisation og ikke, som vi foretrak det, del af en samlet dansk indsats. Gyth mente indtil det tidspunkt det samme, men var ivrigt opsat på at komme til England for at overbevise sig om rigtigheden deraf.

Da Nordentoft kom til Sverige, var Gyths afrejse til England fastsat til dagen efter. Det blev til nattelange forhandlinger dem imellem. Nordentoft forsøgte at få Gyth til at udsætte rejsen, men uden resultat. Derfor kom Gyth afsted, uden at sagerne var helt gennemdrøftet og fastlagt, og hans første tid i England blev en tid med mange misforståelser og skuffelser i koordineringen med SOE, hvor Gyth naturligt var skuffet over utilfredsstillende detaljer i SOE's behandling af vort store efterretningsstof.

Den danske ambassade i Stockholm.

Vi fik til at begynde med et kontor i vicekonsul Monrad Hansens afdeling under ambassaden. Der var kommet en flygtningestrøm af marine- og hærofficerer efter 29. august, og også mange af de kriminalbetjente, som vi havde samarbejdet med i Danmark. Vi samlede hurtigt et personale sammen til afhøring af flygtninge fra Danmark, tage rapporter og få de sidste oplysninger om begivenhederne. Desuden hjalp vi den elskelige Monrad Hansen med at udstede pas. Han var vant til et eller to om året; men nu kom de pludselig strømmende ind. Da så tyskerne begyndte at arrestere jøderne og flygtningenes antal blev meget stort (på én dag ankom 1700 flygtninge med en sandpumper), måtte Monrad Hansen melde stop, hvorefter der blev åbnet et paskontor for danske i Vasagatan og kort efter et stort flygtningekontor under gesandtskabet.

I flygtningestrømmen befandt sig en dag også Niels Bohr og familie. Legationsråd Erik Torp Pedersen, Ebbe Munck og Gyth blev modtagelseskomité. Torp Pedersen havde ham boende, mens Ebbe Munck ordnede hans videre rejse, og Gyth sammen med kaptajn Meincke, der var danmarksmester i femkamp, passede det sikkerhedsmæssige. Svenskerne var nervøse

for, at der skulle ske Niels Bohr noget, og alle ville gerne have ham sendt hurtigt videre. Gyth og Meincke sad vagt om natten i Torp Pedersens entré. Kl. 4 om morgenen vågnede de til dåd ved en raslen ved døren. Pistolerne kom frem – og avisen faldt ind ad brevsprækken!

Professor Bohr havde traditionen tro glemt en flaske med tungt vand, såmænd i sit spisekammer. Den måtte hurtigt hentes. Det traf sig så heldigt, at vi netop havde besøg af direktør Henrik Tholstrup, der havde fabriker i Sverige og derfor havde tilladelse til rejser, på hvilke han altid havde illegale ting med til og fra os. Vi bad ham, om han kunne ordne det med det tunge vand – det var næsten, som om vi havde udnævnt ham til ridder.

I begyndelsen hjalp jeg både på paskontoret og i ambassaden; men vores militære afdeling fik hurtigt så travlt, at der ikke blev tid til andet. Brigadens såkaldte politiforlægninger, der ikke måtte hedde militærforlægninger på grund af Sveriges neutralitet, begyndte nemlig nu at tage form, efterhånden som der kom officerer til dem fra Danmark, og de militære, der var flygtet kort efter 29. august, meldte sig. Marinen fik sine skibe oplagt i Karlskrona. Brigaden fik et stabskontor i Stockholm med general Kristian Knudtzon som chef, mens vi fik et større arbejdssted i Friggagatan 4 lige ved ambassaden, hvor vi delte os op i forskellige afdelinger.

Cheferne, Nordentoft og Mørch, havde et stort kontor, mens jeg sad i forkontoret. Overfor havde oberstløjtnant Niels Bjarke Schou sit kontor, som tog sig af kontraspionage (sikkerhedsspørgsmål). Hertil kom en stor kontorstue med det mest blandede personale, man kan tænke sig. Der var flere kriminalassistenter, orlogskaptajnerne Wern^{24b}), Rømeling²⁵) og Valentin²⁶) (de gik med hemmelige budskaber til ambassaden indtil den dag, de kunne komme videre til England), grev Bobby Moltke, en katolsk præst og fru Ellen Quistgaard, som hjemme havde været på modtagehold ved faldskærmsnedkastninger, og hvis mand var en af de første, der blev henrettet af tyskerne.

Foruden Friggagatan blev der lejet en villa i en af Stockholms forstæder. Den fik et stort militært personale, hvis opgave var at samle og bearbejde alle efterretningsoplysninger, som sendtes videre til de Allierede. Chefer var orlogskaptajn Johannes Jegstrup²⁷) og kaptajn Winkel.

Stockholm på den tid var en ret fantastisk by. Ligesom Casablanca og Lissabon var den samlingssted for flygtninge og spionage. Alle gesandtska-

Orlogskaptajnerne Henrik Rømeling, Eigil Wern og Henrik Valentiner i Stockholm 1943. I krigens sidste år forrettede de alle tre tjeneste i den engelske flåde.

ber var udvidet til det ukendelige, antenner og personale mangedobledes. Man vidste, i hvilke restauranter hver nation holdt til. Én var japanernes, en anden tyskernes, amerikanerne og englænderne havde hver sin, russerne holdt sig for sig selv. Det må nu ikke have været let for svenskerne.

Sagen Jane Horney Granberg var kun en enkelt af mange sager, hvor i krigstid mistanke og undersøgelser var nødvendige. Der kom flere kvinder til Sverige mistænkte for at være stikkere. Når mistanken var stærk, blev personen i samarbejde med svenske myndigheder anbragt i en forlægning (flygtningelejr) langt mod nord, hvor der ikke var fare for kontakt med de unge danske modstandsfolk, som opholdt sig i Stockholm eller ved kysten.

Jane Horney Granberg var svensk statsborger og gik derfor frit omkring, hvorfor hendes eventuelle sikkerhedsrisiko var svær at begrænse. Når man i krigstid stikker sin hals så langt frem, som hun gjorde, må man også forvente at hovedet kan falde af.

Det var ret mærkeligt at komme til en neutral by efter 3½ år i et besat land; men man havde så travlt, at man ikke fik tid til at filosofere ret meget.

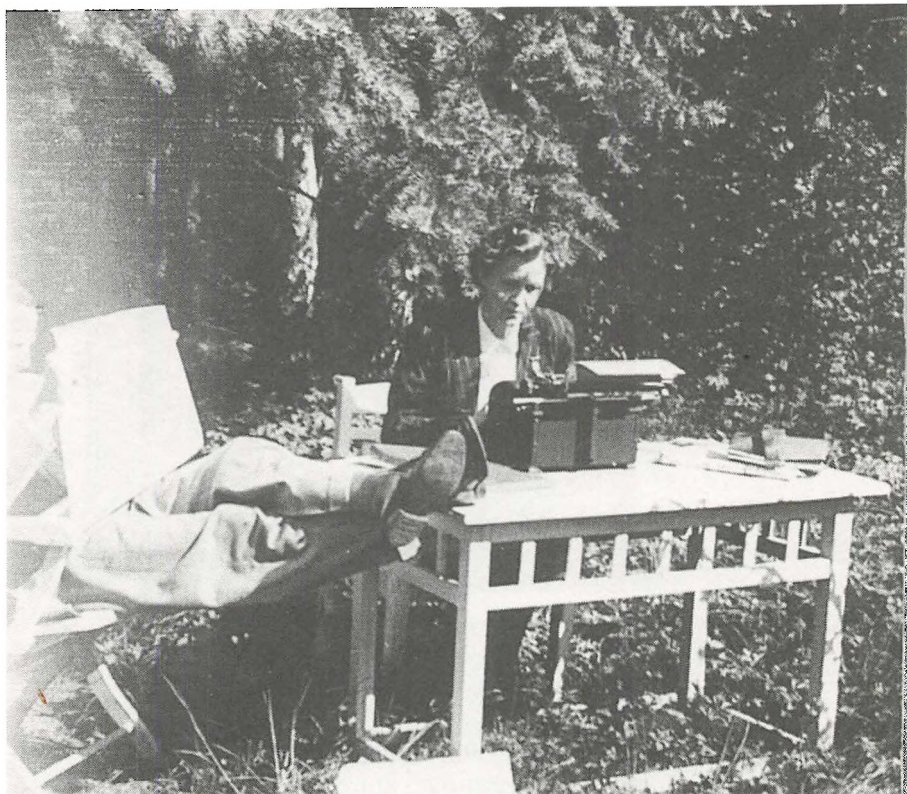

Friggagatan 4, Stockholm, den danske efterretningstjenestes svenske hovedkvarter.

I forkontoret kom der hver dag mange mennesker, legale rejsende, illegale rejsende der skulle hjem igen, flygtninge, koner hvis mænd var under jorden i Danmark eller var kommet til England. Det var travle dage. Alt skriftligt arbejde og interne forhandlinger foregik efter lukketid. Med hjælp fra den svenske efterretningstjeneste fik jeg en lille lejlighed, og vi flyttede så fra den svenske villa, jeg til lejligheden og de andre til forskellige pensionater.

Mørch og Nordentoft havde faste møder med Ebbe Munck, Erling Foss, SOE og militærattacheerne i den engelske ambassade og OSS samt militærattacheerne i den amerikanske ambassade.

Min lejlighed blev benyttet til møder med illegale rejsende fra Danmark, der skulle hjem igen, til møder med svensk, norsk og enkelte gange finsk efterretningstjeneste samt til at bringe arbejde med hjem, når det blev for sent at sidde på kontoret. Jeg var den eneste, der kunne telefoneres til om natten, så var der hastemeldinger om krigsskibspassager, blev jeg ringet op af Walquist fra Malmø med en kodebetegnelse for de forskellige skibe. Af og til, når der var særligt hemmelige personer på besøg, flyttede jeg på ho-

Svend Truelsen dikterer sin rapport om det danske efterretningsvæsen til Jutta Graae i Stockholm, juni 1944.

tel og overlod lejligheden til dem.

Et af de store problemer var at skaffe våben til modstandsbevægelsen i Danmark. Det var svært at finde nogen, der ville sælge, og helt håbløst når der ikke var penge; men lidt efter lidt lykkedes det, hjulpet af A.P. Møller og senere Hedtoft.

I foråret 1944 kom en gruppe damer og spurgte, om jeg ville være med til at få oprettet et lottekorps, der skulle være tilknyttet brigaden. Det ville jeg gerne, og jeg hjalp til med at få tilladelse og penge fra både ambassadør Kruse²⁸⁾ og general Knudtzon²⁹⁾. Ingen af de herrer var ivrige i begyndelsen; men når man havde forklaret det nærmere, gik det.

Det var heller ikke bataljonschefernes livret; men efterhånden som de opdagede, hvor dygtige de unge damer var, selv om de aldrig havde beskæf-

tiget sig med den slags før, blev det en succes. Lottekorpsset blev delt op i brigadelotter og hospitalslotter. Chefen for de første var fru Ada Goldschmidt, og for hospitalslotterne var det Mogens Fogs kone, dr. Elin Fog.

Forbindelse med SOE

Efter forhandlinger med SOE blev det bestemt, at der skulle udvælges en gruppe unge mænd, helst med militær baggrund; de skulle til England og gennemgå SOE's træningsskoler og nedkastes i Danmark til undervisning og samarbejde med den danske modstandsbevægelse. Nordentoft valgte holdet i samråd med andre. Det blev kaptajn Helk, premierløjtnanterne Bork Andersen, von Holck, E.H. Jensen, Kofoed og Vang, som efter en hård træning alle kom tilbage til Danmark, hvor de udførte et godt stykke arbejde. Senere afgang flere hold danske til samme uddannelse.

Det var på den tid meget vanskeligt at komme til England. Man ville i England kun have dem, der virkelig var brug for. Maskinerne, der fløj fra Bromma til Louchars i Skotland, var enten Moskitos, som kun kunne have én passager med, eller Dakotas, hvor der vel var plads til omkring 10 foruden diverse fragt. Maskinerne fløj om natten, og kun hvis det var skyet vejr, eftersom de skulle over tysk besat område, hvor tyskerne havde natjagere. To kategorier havde det dog lettere end andre: det var læger og marinepersonel – dem var der øjeblikkelig brug for.

Da Volle Gyth i oktober 1943 kom til SOE i London, kom han i klemme mellem denne organisation og MI6. Som den professionelle efterretningsmand, han var, var han ikke tilfreds med SOE's behandling af efterretningsstoffet. SOE var beskæftiget med modstandsarbejde, ikke med efterretningsarbejde, og Danmark var det eneste land, der lod efterretningsarbejdet gå denne vej. MI6 ville meget gerne have vort efterretningsstof direkte; men fra begyndelsen havde Nordentoft jo valgt, at det skulle gå via Ebbe Munck til SOE. Han mente, det var rigtigst, at alle danske ydelser var samlet under én hat, og at man ikke skulle skifte heste midt i et vadested.

Gyth samlede derfor i stedet sin energi om at skaffe en højere militærperson til England som repræsentant for general Gørtz. Valget faldt på oberstløjtnant Villy Hvalkof³⁰), der senere tilknyttedes den danske militære repræsentation ved SHAEF (Supreme Headquarters Allied Expeditionary

*Kaptajn Niels
Bjarke Schou,
chef for den danske
kontraspionage i
Stockholm. Fot.
1944.*

Forces) under general R.H. Dewing. I begyndelsen af januar 1944 kom Hvalkof til Sverige. Af en eller anden grund skulle det være hemmeligt, så efter at være ankommet blev han anbragt på et hotel i Södertälje. Det var en trist og kold vinter. Jeg blev sendt ned til ham, for at han ikke skulle føle sig alt for forladt og for at høre, om han havde nogle ønsker eller spørgsmål. Det varede nogen tid, før han kom afsted, så jeg fik aflagt flere besøg. Det var første gang, han var i udlandet, og det var ikke særlig behagelige forhold at komme afsted under. Ingen kunne give ham virkelig besked om, hvad hans virke ville blive, og London ville ikke være gæstfrit i den periode, hvor vi ventede V-1 bomberne komme væltende ned; men vi fik da ordnet

verden i vore samtaler. Det var altid en glæde at møde ham igen; men han var næsten lige så desorienteret, da jeg et halvt år senere mødte ham i London.

I april kom Frode Jakobsen og Ole Geisler fra Danmark, Hollingworth kom fra London, og der blev holdt mange møder, også i min lejlighed. Det var altid godt at følge med i hvad der foregik hjemme.

Tidligt i maj 1944 måtte Flemming Juncker afsted. Han var flygtet fra Jylland, og efter en tur til København for at ordne overdragelsen af sit virke til andre stod han stor og mægtig i forkontoret i Friggagatan og skulle videre. Det gik som et lyn, ingen forsinkelser, ingen pauser i møderne og så med Moskitoen til London, hvor han mod alle engelske regler hurtigt blev organisator af nedkastningerne i den danske afdeling af SOE.

I slutningen af samme måned kom også Svend Truelsen til Stockholm. Han skulle ligeledes videre til England, men blev en kort tid for at blive orienteret af oberstløjtnant Nordentoft om situationen her og i England.

Nordentoft kendte Truelsen godt og satte megen pris på ham. Han havde undervist ham på Galster og Holbølls officerkursus, hvor Truelsen havde været præmieelev; han havde desuden haft ham i en kortere periode i generalstabens efterretningsafdeling omkring 9. april 1940 og stolede på, at han kunne klare de opgaver, der blev overladt ham.

Truelsen dikterede under opholdet en beretning om sin efterretningsafdelings opbygning i Danmark og mødtes med de forskellige ledende danskere, englændere og amerikanere, der beskæftigede sig med modstandsarbejdet. Da han kom til England, blev han leder af efterretningsstoffet i SOE's afdeling for Danmark, samme sted som Flemming Juncker arbejdede.

Stockholmerliv

Dagene i Stockholm fløj afsted. Det var velsignet at have meget at bestille; man så, hvor svært det var for de flygtninge, som kun ventede. Jeg startede tidligt om morgenen og lukkede kontoret op. Turen fra min lejlighed til kontoret gik gennem et lille parkanlæg, som var en dejlig oplevelse hele året rundt, hvidt med sne om vinteren, et meget kort forår, hvor alle løgplanterne kom næsten på samme tid, og så en lang lys sommer. På midten af de

Major Helmuth Ternbergs hus nær Stockholm, hvor der ofte blev holdt møder med den svenske efterretningstjeneste.

større gader var der opstabled lange rækker af nyhugget brænde; jeg husker om morgenen den dejlige lugt af fyrretræ, som fulgte én hele vejen.

Vor frokost spiste vi på de små restauranter i nærheden af kontoret, hvis der da ikke var møder. Mørch og Nordentoft var tit ude til middag i tjenstligt ærinde, men når vi havde arbejde med hjem til min lejlighed, lavede jeg lidt mad, og hvis vi ikke var for sent færdige, lokkede jeg dem ofte i biografen, hvor der gik de dejligste amerikanske film, som man ikke havde set i mere end tre år. Når vi sad i biografen faldt først Nordentoft i søvn og lidt efter Mørch. Det var også en slags afslapning for de meget trætte herrer.

For en husmoder var det en drøm at gå i butikker. Selvom det kneb med penge, var bare det at se varerne en oplevelse. Søndagene var ikke altid travle, langt væk kunne man ikke tage; men det blev til ture i Djursgården, Haga eller en sejltur til Drottningholm om morgenen, frokost i et lille smukt værtshus, en tur i slotsparken og så hjem til kontoret for at høre, om vagten havde nyt.

I foråret 1944 fik vi at vide, at der var en ubrugt ledning i et kabel mellem Danmark og Sverige. Den blev illegalt forbundet til et tårn på havnen i Malmø og på dansk side til et lille skur ved Charlottenlundfortet. Vi havde en fast organisation i Malmø, som passede vore illegale bådforbin-

Jutta Graae (nr. 2 fra højre) og den britiske admiral Adam Helms (nr. 2 fra venstre) i den britiske Stockholm-ambassade 1944. De to øvrige personer er ikke identificeret

delse med oversendelse af efterretningsstof, vigtige flygtningemodtagelser, våbenforsendelser m.m., alt med hjælp fra kaptajn Wahlquist fra den svenske efterretningstjeneste. Nu kom også pasningen af telefonforbindelsen. Der var altid vagt ved telefonen. Om søndagene kom enten orlogskaptajn Mørch eller oberstløjtnant Nordentoft fra Stockholm ned og talte med general Gørtz, viceadmiral Vedel, kaptajn Schjødt-Eriksen eller andre. De daglige efterretningssamtaler mellem vagterne blev straks nedskrevet og bragt til kontorerne i Stockholm. Det virkede utroligt godt.

Samtidig med, at Svend Truelsen var i Sverige, var der også et illegalt besøg af professor Erik Husfeldt³¹⁾. Vi var til en nydelig middag hos Erling Foss og hans kone, der havde en dejlig lejlighed på Karlavägen. Der var en del svenske gæster, så Husfeldt blev præsenteret som arkitekt Jørgensen og Truelsen som Dr. Thomsen. Husfeldts borddame var ved at bygge et nyt hus; hun talte heldigvis så meget, så »arkitekten« behøvede ikke at sige ret meget. Det var værre for Truelsen; husjomfruen fik en kedel kogende vand over benet, og »Dr. Thomsen« var nødt til at træde til.

D-dagen, den 5. juni 1944, var en meget stor begivenhed, alle de rygter, der havde verseret om, hvor invasionen skulle ske, var nu opklaret. Selvom man ikke havde troet, at det blev Danmark, var det en lettelse, at det spørgsmål var løst.

Folkestrejken i Danmark, den 26. juni, efter indførelsen af tyske standretter, spærretid, henrettelser m.m. fremkaldte en strøm af rapporter, som gennem os gik videre til de Allierede og skabte megen good-will for Danmark. Et af mine job i sektionen var i øvrigt at censurere særlige typer af illegale breve. Det burde ikke være nødvendigt; men selv overfor en venlig-sindet nation er det ikke altid klogt at være for åbenhjertig. Sikkerhedskrav blev sat meget højt.

På vej til London

I efteråret 1944 lykkedes det kaptajn Gyth og oberstløjtnant Hvalkof at få støtte til tankerne om oprettelse af en Danish Mission til SHAEF. De allierede lande havde hver deres tilknyttede missioner, og Danmark, som gerne ville betragtes som allieret, ønskede stærkt også at få sin. I juni 1944 fik man oprettet en civil afdeling, først benævnt Danish Country Unit, senere omdøbt til The Danish Military Mission to SHAEF. Den blev lagt under general Dewings SHAEF's Mission to Denmark omkring november 1944. Oberstløjtnant Hvalkof blev leder af den danske militære underafdeling, mens kaptajn Gyth blev chef for afd. G.2, og yderligere et antal danske blev tilknyttet missionen.

I oktober 1944 blev der bedt om oversendelse af fire danske officerer og mig til den militære underafdeling. Det var orlogskaptajnerne Jegstrup og Ramberg³²⁾, oberstløjtnant Bjarkov³³⁾ og kaptajn Florian Larsen. De fleste havde været beskæftiget i Nordentofts og Mørchs afdeling i Stockholm. Holdet gjorde sig straks klar til afrejse. Det var meget spændende; men helt sikker på, hvornår man kom afsted var man aldrig. Man blev varskoet 24 timer før og måtte fra det øjeblik ikke indtage noget flydende. Flyvningerne til England blev nemlig ofte aflyst på grund af klart vejr. Man kunne komme til Bromma flyveplads og straks blive sendt hjem igen. Orlogskaptajn Wern kom i sin tid afsted efter hele fem forsøg, og da han endelig kom i luften og efter lang tids flyvning landede, var han tilbage i Bromma igen.

Vi var nu ikke så uheldige. Vejret var skyet og derfor godt at flyve i. Vi var fem. En ung flyver hjalp mig rejsetøjet på. Først en tynd ulden bukse- dragt, så et ekstra par uldne strømper, derefter en vatteret flyverdragt, til sidst en faldskærm på maven, en båd på ryggen, en fløjte på venstre skulder og en lille rød lommelygte på højre. I maskinen fik vi udleveret en oxygen- maske og fik besked på at have den på hele tiden. Maskinen var bælgmørk; man sad på nogle træbænke og kunne ikke se hinanden. Der blev mere og mere iskoldt i maskinen, men man var jo klædt godt på. Vi fløj i 10 timer, det var lang tid. Når isen begyndte at smelte fra loftet og dryppe ned i ens skød, var man klar over, at man snart skulle lande.

Vi landede i Louchars i Skotland, ikke langt fra St. Andrews. Der blev vi overgivet til sikkerhedspolitiet, som skulle sørge for at vi kom til afhøring i London i en stor institution, der hed »Patriotic School«, hvor alle flygt- ninge og tilrejsende skulle undersøges. En mandlig betjent fik udleveret de fire herrer, og jeg blev overgivet til en kvindelig betjent, der fulgte mig hele vejen. Det var sært.

I London slap jeg for »Patriotic School« i første omgang. Jeg blev hentet af Svend Truelsen, der var i engelsk uniform, og kørt til min tantes hjem, hvor nu Christmas Møller boede. Det var mærkeligt at se det hus, der engang havde været mit andet hjem, stå ret urørt i en gade fuld af ruiner. Christmas Møller tog meget venligt imod mig, og jeg boede der i den første tid, indtil jeg fik en lejlighed selv. Derefter et kort besøg på »Patriotic School«, hvor jeg havde ventet lange forhør; men hvor de til gengæld vidste alt om mig ned til de mindste detaljer. De bad mig kun om oplysninger vedrørende andre og takkede mig for samarbejdet i de mange år. Jeg var ret tilfreds, da jeg gik derfra.

Et par dage efter kom kaptajn Gyth og hentede mig. Han havde lige været i Frankrig. Næste dag skulle jeg begynde arbejdet i missionen, der havde kontorer i Princess Garden, ikke langt fra min tantes hus. Han kørte mig rundt og viste mig London. Det gjorde et stort indtryk. Man så bombehuller, hvor gederams blomstrede smukt – the bombflower kaldtes den – ruiner, knuste ruder, mørklægningsgardiner, små kompagnier af frysende hærletter, der eksercerede i de mindre befærdede gader, air raid wardens med gasmasker og stålhuer, men masser af liv på gaderne, travlhed og stædighed.

Inden man vidste af det var man selv kommet ind i rytmen og følte sig

F.M. Krøyer-Kielberg, præsident for Det danske Råd i London, fotograferet på grundlovsdagen 1942 i London. Krøyer-Kielberg spillede en central rolle for den frie danske bevægelse i Storbritannien.

fuldstændig hjemme. På det tidspunkt var V-1 bomberne taget noget af, og V-2, der lige var begyndt, var man ikke bange for. Når man hørte dem (de gik hurtigere end lyden) var de faldet, og hvis man ikke hørte dem, var man formentlig død.

En nat lige efter jeg var ankommet, blev jeg vækket af en bombe, der faldt i nærheden. Min første tanke var – det var godt – det sad endnu i mig. Når vi i København hørte et sabotagebrag eller en bombe, frydede man sig over, at det skadede nazisterne; men her var det jo det omvendte. Verden er mærkelig.

Nordentoft og Mørch havde givet mig mange mundtlige beskeder med, både fra dem selv og fra hjemmefronten, samt oplysninger om den øjeblik-

kelige situation i Danmark. Jeg husker ikke alle emnerne; men der var besked om efterretningsstof, Jedburghofficerer, den tænkte ministerliste til regeringen efter krigen, brug af de officerer, der havde været i aktiv tjeneste i de allierede styrker, i Danmark efter krigen, minestrygning, våben, personel, penge m.m. Beskederne var til Gyth, Hvalkof, Christmas Møller, ambassadør Reventlow, professor Hurwitz og især til Juncker og Truelsen.

Den danske Mission

Hvalkofs military mission havde to kontorer i Princess Garden, hvor også general Dewing³⁴⁾ havde sine kontorer i husene ved siden af. Hvalkof havde det ene kontor, og vi andre delte det andet. De engelske militære kontorer var bestemt ikke luksus, hver havde sit træbord og en stol. En kakkelovn blev tændt op om morgenen; men vi skulle sørge for at holde den ved lige. Konvolutter blev brugt flere gange, gamle adresser blev streget ud. Selv på hvert enkelt stykke toiletpapir var der stemplet »State property«, for at man ikke skulle tage det med sig.

Missionen var en ny afdeling, så der var ikke ret meget at lave, hvilket var mærkeligt efter den konstant travle tid i Sverige – ikke helt rart; men bare det, at vi sad der, betød dog, at vi var kommet et skridt nærmere til at blive behandlet som allieret. En dag sad orlogskaptajn Ramberg og så lidt trist ud. »Hvad f... sidder vi her for?«, sagde han og så på mig. Vi er et symbol, sagde jeg, han grinede lidt – nå! Og så gik man i biografen.

London om aftenen var mærkelig. Når man kom ud på de mørke gader, og der blev luftalarm, sprang der straks et strålende hav af lysstriber frem på himlen på jagt efter den fjendtlige flyver. Pludselig ser man den, og alle striberne samles om den, så hører man luftskyts. Lidt efter blæses alarmen af, og der er mørkt igen. Folk dukker op fra undergrundsstationerne og alting går videre. Undergrundsbanerne var noget helt for sig selv. Kommer man derned om aftenen, er perronerne fyldt med mennesker, som venter at tilbringe natten der. Nogle har allerede lagt sig til hvile på gamle aviser med termoflaske og madpakke ved siden af sig. De første tager plads længst væk fra perronkanten; men efterhånden fylder de hele pladsen op helt ud til skinnerne, så man må skræve over dem for at komme ind i toget. Der er en snakken, og af og til lyder der også en sang; det virker som en troldehøj.

*Ole Lippmann,
SOE's faldskærms-
chef i Danmark
1945. Senere foto.*

Jeg fik en lejlighed i Knightsbridge. Huset ved siden af var bombet, så mit hus stod for sig selv og ragede op. Lejligheden lå på 4. sal; alle vinduesrunder var væk på nær to – der var ikke glas til flere – resten var sømmet til med sort pap. Om natten, når man lå og lyttede, susede det som i masterne på et skib.

Flemming Juncker og Svend Truelsen havde fået en dejlig lejlighed i Chiltern Court ovenover Baker Street Station, og den blev et samlingspunkt for os alle. SOE, som havde nogle kontorer i samme bygning, havde skaffet dem en ældre rengøringsdame, typisk engelsk cockney og clearret til hemmeligt arbejde (»vettet«) fra SOE. En dag, da jeg kom ind ad døren hørte jeg Ole Lippmann³⁵⁾, der stod for at skulle til Danmark som chef for

*Godsejer
Flemming Juncker.
Fotograferet 1994.*

faldskærmsgrupperne, råbte: »Mrs. Hitchmann, Mrs. Hitchmann, where are the German order of battle?« I mange år efter, lige til hun døde, fik jeg det allerfineste julekort fra hende. Mange spændende mennesker kom og gik – bl.a. tilrejsende fra U.S.A., Norge og Sverige, – og diskussionerne gik ofte til langt ud på natten.

Der blev også holdt mere officielle møder, flere i ambassaden. Jeg husker især et, lige da general Dewing kom til. Hele missionen og de danske i SOE var samlet tillige med Erling Foss, der var på besøg fra Sverige. Han og Flemming Juncker var så uheldige at falde i søvn i en lille fransk sofa, hvorpå det ene ben af sofaen brækkede, og de to store herrer faldt på gulvet, mens vi andre vågnede op. En anden gang havde vi en større kreds til middag for general Dewing i en lille salon på Dorchester hotel. General Dewing skulle præsenteres for nogle af de danske, der var bosat i London

*Svend Truelsen i
engelsk militæruni-
form 1945.*

og støttede den danske sag. Til stede var blandt andre Krøyer Kielberg, Anker Pedersen, Gabriele Rohde fra det danske råd samt en række andre damer og flere fra SOE's stab. I tanker inden middagen satte Flemming Juncker sig på et glasbord – med et sørgeligt resultat.

Gyths kontakt med forløbet hjemme var ikke så tæt som Junckers og Truelsens i SOE, hvorigennem alle forbindelser gik. Man forstod godt, at Gyth med hele sin aktive fortid – hvor han var med til at starte efterretningsarbejdet med de Allierede – nu, da han havde tabt kontakten med efterretningsstoffets forløb gennem SOE, følte sig fristet til at mene, at stoffet hellere skulle dirigeres direkte til SIS (MI6). Han var blevet kontaktet af sine engelske SIS-bekendte fra den allerførste krigstid (1939-40), bl.a. O. Leary i den engelske ambassade. Da jeg kom til London, var både Gyth, O. Leary og Mitchell fra MI6 ivrige fortalere for at skifte efterretningsstoffet over til SIS. De mente, at jeg kunne hjælpe med at få Nordentoft og

Mørch til at indse fordelene ved det. Jeg forstod godt deres ønske; men med Truelsen som chef for efterretningen i SOE var sagen nu i de bedste hænder, hvorfor jeg ikke kunne se nytten af forandringer.

Interessen fra SIS's side holdt sig imidlertid, og da Nordentoft omkring jul kom over til forhandlinger, kontaktede Cordot, der var SIS-chef for det nordlige Europa, ham og pressede hårdt på. Men Nordentoft var ikke indstillet på at ændre noget, hvorfor alt fortsatte som før. At det var en sag, der lå alle på hjerte, viste sig også ved samtaler med Hollingworth. I den korte tid, Nordentoft var i London, havde han møder med alle instanser. Han tog tilbage lige efter jul, men nåede at holde juleaften i Chiltern Court, hvor Truelsen var vært. Hollingworth og hans officerer var der sammen med flere udlærte faldskærmsfolk og radiofolk, der nu skulle til Danmark, og jeg. Det var næsten ikke til at købe noget; intet papir, ingen pynt til træet, og mad var på mærker. Jeg lånte julepynt fra min tantes hjem – idet jeg delte med Christmas Møller – én kom med et lille juletræ, en anden kom med ris; risengrøden blev kogt i vand, mælk kunne ikke skaffes. To gæs havde Farver Jacobsen³⁶⁾ tryllet frem, oven i købet stegt. Stemningen var god; men de, der skulle hjem, var lidt stille.

SOE

Efter jul blev jeg overflyttet fra missionen til SOE's kontor. Hollingworth ville gerne have mig der, hvor der var nærmere forbindelse med Sverigeskontoret. Jeg var glad for at blive flyttet, idet der var mere at lave i SOE's kontorer. Jeg kom i Svend Truelsens afdeling, og det var rart at arbejde sammen med ham og Flemming Juncker. Somme tider om morgenen fulgtes vi til kontoret. Jeg kan huske Svend Truelsens fortvivlelse over Flemming Junckers ukorrekte militærpåklædning – enten havde han glemt bæltet, eller huen, han gik ellers aldrig med hat, og ingen kunne overbevise ham om nødvendigheden.

Inden jeg begyndte mit arbejde i SOE skulle jeg melde mig i det allerhelligste, hovedkontoret i Baker Street. Kontoret var som alle andre militærkontorer bestemt ikke flot; men til gengæld blev jeg modtaget af to elegante superaristokratiske damer, der også var blændende dygtige. Jeg fik passérseddel til min afdeling og et venligt ord med på vejen, og så begyndte

mit nye job. Ved den lejlighed traf jeg ikke chefen, Sir Colin Gubbins; men han blev efter krigen vor meget gode ven.

Først i det nye år kom orlogskaptajn Mørch til forhandlinger i London. Han boede hos Truelson og Juncker og havde en meget travl tid, var til møder i ambassaden, hos Dewing og Naval Intelligence, med Gyth og Hvalkof, MI6 og selvfølgelig SOE. Han havde også forhandlinger om ministrygere til Danmark efter krigen, mødte de unge søofficerer, der var kommet til London, og havde mindst lige så travlt som i Sverige.

Desværre blev jeg syg i netop denne periode. Der var en epidemi af smitsom gulsot blandt tropperne, og mange fik det i lettere eller sværere grad. Jeg havde det ret dårligt og måtte blive i sengen i min lidt mørke og vindomsuste lejlighed. Alle var imidlertid søde og hjælpsomme – mine danske venner fra de forskellige afdelinger holdt nærmest møder ved mit leje, og der fik jeg de sidste nyheder fra fronten og fra Danmark; jeg skulle sandelig følge med. Mørch kom og fortalte om sine møder. Ambassadørens frue kom med æg, Gabriele Rohde skaffede mig en sød meget gammel læge. Jeg tror ikke, at han havde praktiseret i mange år; men alle de unge læger var ved fronten. Han mente, jeg havde influenza og sagde, at jeg hver morgen og aften skulle tage et *stort* glas portvin, hvilket vist nok ellers ikke er det, man får for gulsot. Jeg bad Gyth om at skaffe en natkjole – der var jo grænser for hvad tøj jeg havde. Han fandt en meget flot ekspeditrice og kom tilbage med en natkjole af irgrønt chiffon – det var ikke så godt til det citrongule ansigt.

En aften, da jeg var ved at sove, lukkede jeg øjnene op, og for enden af min seng stod to store tykke engelske betjente. Det havde jeg ikke ventet. Husets værtinde havde anmeldt mig og sagt, at der i den lejlighed kom så mange mennesker, som talte et fremmed sprog, hvorfor det skulle undersøges. De fik set mine papirer, satte sig ned, og vi fik en lang snak om bomber, spioner og om, hvornår krigen holdt op. – Fru Christmas Møller syntes, jeg hellere skulle komme tilbage til dem og blive rask. Det gjorde jeg gerne, og med et rart hjem, min tantes gamle piger og en dansk læge varede det ikke længe, før jeg igen var helt i orden.

Inden jeg blev syg, havde Hollingworth bedt mig ud til en frokost, hvor han forklarede mig, at han gerne ville have, at jeg sammen med den unge Varinka Muus, som nu også arbejdede i efterretningsafdelingen, tog undervisning i faldskærmsudspring. Min sygdom forhindrede mig i det, men

Varinka bestod med fine karakterer. Da jeg senere bemærkede, at jeg var lidt ked af, at det ikke var blevet til noget, grinede de andre af mig og sagde. »Du! Du er alt for gammel!« Jeg måtte i mit stille sind indrømme, at jeg var lettet over at være blevet fri.

En dag, da jeg var blevet meget bedre, fik jeg besøg af sønderjyden Niels Bøgh Andersen³⁷). Han hørte til den faste gruppe, som kom til Truelsens og Junckers lejlighed i Chiltern Court. Hans skæbne var helt mærkelig. Han var som sønderjyde blevet indkaldt til den tyske hær, var ved østfronten, hvor han både var feltdegn og havde kontakt med de ukrainske partisaner. Senere kom han til Normandiet omkring invasionen, han blev taget til fange af englænderne og sad i fangelejr i England. Da hans ven, farver Jacobsen fra Aabenraa fandt ud af det, blev han, hvor utroligt det end lyder, givet fri, og det blev ordnet, så han med sit store kendskab til Sønderjylland skulle følge med den engelske hær, når den rykkede op mod den danske grænse.

Det var en søndag, da han besøgte mig. Det kneb lidt for ham at få ventetiden til at gå, så han havde været en tur rundt om Marble Arch. Der har altid hver søndag i umindelige tider stået et større antal talere på sæbekasser og holdt foredrag for dem, der gad høre på det. Emnerne var meget varierende, og der samlede sig større eller mindre grupper om hver taler. Til sin store forundring hørte Mikkel (det var Bøgh Andersens dæknavn i England) en Mosley-nazist stå og skamrose Hitler – det blev for meget. Mikkel stod op på en kasse og fortalte om forholdene på østfronten. Han holdt talen igen for mig, den var glimrende. Det er nok kun i England, at en tysk krigsfange under krigen kunne stille sig op offentligt og skælde ud på landets nazister.

Da jeg var blevet rask, blev jeg inviteret på weekend hos general Dewings, som boede på landet i en gammel præstegård nogle timers kørsel med toget fra London. Jeg var den første af os danske, der besøgte ham privat, hvorfor jeg af Svend Truelson, Gyth og Flemming Juncker fik det strengeste påbud om, hvad jeg skulle forklare ham om modstandsbevægelsen, efterretningstjenesten, Danmark, Stockholmskontoret og meget mere. Jeg blev helt forvirret, men var klar over, at jeg ikke turde komme hjem uden at have gjort det.

Det første jeg så, da jeg ankom til præstegården, var generalen liggende oppe på tagryggen i færd med at reparere skorstenen. Det var et dejligt

Jutta Graae Juncker og general R.H. Dewing på Overgaard 1960.

hjem; familien var de sødeste og mest typiske englændere. Vi talte om haver, blomster og heste. Krigen blev ikke nævnt. Alle de forklaringer, jeg skulle komme med, kunne jeg ikke få fremført. Næste morgen blev jeg sendt ud at gå en tur for mig selv, det var solskin og stille, men koldt. Jeg gik over pløjemarken og så, om der var tegn på begyndende forår. Så hørte jeg en lyd, der blev voldsommere og voldsommere, og da jeg kiggede op, så jeg den ene bølge af flyvemaskiner efter den anden. Der kom jagere, bombemaskiner, transportmaskiner med gliders efter sig. Himmelen blev næsten mørk. Ikke langt fra præstegården lå nogle store flyvebaser, og det jeg så, var bølger af flyvemaskiner, der startede deres tur til fronten. Da de var borte, og man kiggede rundt på det fredelige bondeland, troede man, man havde drømt.

General Dewing og jeg fulgtes tilbage med toget til London. Da vi havde sat os i en tom kupé, så han på mig med et skævt smil og sagde: »Nå, fortæl så!« Han var godt klar over, at jeg havde siddet på nåle for at blive af med min lektie.

I marts måned 1945 var der megen travlhed på SOE-kontoret i forbindelse med forberedelserne til bombningen af Shellhuset. Der var over en længere periode kommet rapporter, fotografier og tegninger fra Danmark, og en lille model af København med indflyvningsvejen og bygningerne omkring målet var blevet fremstillet. Der kom unge flyvere for at studere den, og de fik oplysninger og foredrag af Truelsen. Den 21. marts sad vi tre damer, en engelsk, en dansk-engelsk og jeg i vindueskarmen og så på uret; vi vidste hvilket minut angrebet skulle finde sted. Jeg kendte flere af de fanger, der sad fængslet på den øverste etage af Shellhuset. Det var ikke nogle rare minutter – mærkeligt nok, netop i samme øjeblik faldt der en V-1 bombe ikke ret langt fra kontoret med et stort brag. Det virkede uhyggeligt, og vi gik hurtigt hen og fortsatte vort arbejde. Om aftenen kom Truelsen hjem fra flyvepladsen, hvorfra maskinerne var startet. Bombningen var lykkedes, men med store tab. Af de deltagende 20 moskitoer og 30 jagerfly blev ca. 8 skudt ned. Af fangerne i Shellhuset overlevede 17 og 8 omkom, ca. 100 gestapo- og hipofolk omkom. Yderligere omkom ved det tragiske uheld, hvor den katolske skole på Frederiksberg ved en fejltagelse blev ramt af flere bomber, 123 personer, deraf 87 skolebørn.

Orlogskaptajn Jegstrup, som kom til missionen på samme tid som mig, havde to små piger, der gik i den katolske skole. Vi gruede for at fortælle ham om bombardementet; men heldigvis fik han meget hurtigt besked, at der ikke var sket dem noget.

Tilbage til Stockholm

Engang i marts kom der anmodning fra Nordentoft og Mørch til Hollingworth, om jeg kunne overflyttes til Stockholm igen, da arbejdsbyrden i den sidste fase af krigen var blevet alvorligt forøget. Anmodningen blev godkendt, og jeg fik travlt med at gøre mig parat til at rejse.

Den 28. marts – efter at have taget afsked med SOE-afdelingen, der denne dag fejrede Truelsens 30-års fødselsdag – tog jeg nattoget til Skotland og kom næste morgen til St. Andrews, der foruden at være golfspillernes Mekka også var en dejlig universitetsby med en katedral fra 1161 beliggende i de smukkeste ruiner. Jeg kunne ikke lade være at tænke på de forfærdelig mange kirker, der nu lå i ruiner i London.

Tæt ved St. Andrews lå flyvepladsen Louchars, hvorfra natflyveren gik til Stockholm, når vejret var dårligt. Det var det ikke – det var strålende sol og forår om dagen og månelyst om natten. St. Andrews var fuld af »hemmelige« personer, der skulle afsted. Blandt dem var Bo Bramsen³⁸⁾, der havde været nogen tid i gesandtskabet i The Danish Mission to SHAEF. Vi prøvede at fordrive tiden med at gå ture og stadigt forhøre os om, hvilke muligheder der var for at komme afsted den nat. Jeg havde en masse beskeder med fra alle de forskellige instanser, både til Stockholm og hjem til Danmark. Jeg havde fået at vide, at Erik Krog Meyer³⁹⁾ i disse dage illegalt var i Stockholm og ville være i stand til at tage beskederne med til Danmark; men det var begrænset, hvor længe han turde blive. Så det gode vejr var en plage. Bo Bramsen havde 1. prioritet af alle os, der ventede. Han havde været der i mange dage; men han var en engel og lod mig bytte plads med sig.

Endelig fik jeg besked om, at i nat skulle jeg flyve. Jeg fik alt det sædvanlige grej på, båd og faldskærm m.m. og stod i måneskin og ventede på ordre til at gå ombord. To flyvere stod lidt fra mig, og jeg hørte den ene sige: »Flyver I i aften?«, og da svaret var bekræftende, lød det: »I må da være sindssyge!« Det gjorde nu ikke noget – efter en lang ventetid var man ligeglad og ville bare afsted.

Vi var kun to passagerer i maskinen, en lidt tyk ældre herre og mig. Jeg sad bagved herren, der omgående faldt i søvn; men hver gang han snorkeede, lyste det lille røde lys på hans skulder. Med det som underholdning og med bevidstheden om de kasser, jeg havde set, da jeg gik ombord, og som fyldte resten af pladsen op i maskinen, og uhyggeligt lignede kasser, der indeholdt sprængstof, var jeg lykkelig over, at turen kun varede fire timer denne gang.

Det var dejligt at komme tilbage til Stockholmskontoret igen. Der var om muligt endnu travlere end før, og der var kommet flere hjælpere. I afdelingen, der behandlede efterretningsstoffet, var Ruth Philipsen kommet til kort efter, at jeg var rejst til England. Hendes historie var helt fantastisk. Hun var lægesekretær hos professor Ole Chiewitz, og da Truelsen byggede sit nye net op i vinteren 1943, afgav professoren hende til at være sekretær for kaptajn Frits Tillisch, der sammen med kaptajn Erik Fournais, kaptajn Otto Lind og kaptajn Bruun Petersen passede forskellige regioner i Jylland. Tillisch og Ruth Philipsen var i Århus, hvor hun blev arresteret og sat i fængsel i Gestaphovedkvarteret på Aarhus Universitet. Efter en grim tid

var hun igen til afhøring på 3. sal. To tyskere sad ved skrivebordet, og hun stod op ad væggen. Netop da angreb de engelske bombere Gestapohovedkvarteret, og der blev hul i muren. Officererne blev dræbt; men Ruth Philipsen var i stand til at kure ned ad murbrokkerne og komme væk trods maskingeværssalverne. Efter mange vanskeligheder kom hun til Sverige og til vores kontor.

En anden dame med en fantastisk historie kom også til at arbejde for os; det var Lotte Bundesen, der bl.a. hjalp Duus Hansen. Hun blev taget, kom ind til afhøring i Gestapohovedkvarteret på Dagmarhus. Hun sad i et kontor og ventede på at blive afhørt, og de, der havde arresteret hende, gik for at hente dem, der skulle afhøre. Der sad kun to andre, der også skulle afhøres, så hun gik ud på gangen. Efter mange vanskeligheder med at følge trafikken på gangene, fulgte hun to officerer ud ad porten og slap væk. Det var så usandsynligt, at hun havde en svær tid med at få de yngre i modstandsbevægelsen til at forstå, hvad der egentlig var sket. Hun kom til Sverige med nerverne hårdt spændt for, men blev snart igen en glimrende hjælp.

Midt i april kom general Dewing for anden gang til Stockholm for at forhandle om Brigaden. Jeg blev attacheret ham under besøget. Foruden at sørge for, at han kom til møderne, skulle jeg også hjælpe ham med lidt indkøb af gaver til hans familie hjemme i England. Stockholm var jo en vidunderby hvad indkøb angik. Alt i England var på mærker, og dem havde man ikke mange af; masser af ting fandtes slet ikke, intet blev indpakket. Jeg husker første gang kort tid efter, jeg var kommet til London, at jeg skulle købe mad ind til et møde, hvor vi skulle have noget at spise. Jeg kom forbi en vogn på gaden, hvor man solgte sild. Der var en lang kø; men jeg ventede tålmodigt, og da det blev min tur fik jeg otte sild; men til min rædsel så jeg hele køen stå og stirre på mig. Sælgeren stod med fadet med de otte sild, og jeg havde intet papir bragt med til at have dem i. Det havde i årevis været en selvfølge, at man bragte en avisside med, og jeg kunne se på ansigterne, at man mente, der var noget galt med mig. Mit halstørklæde klarede det, selvom det ikke var særligt lækkert – men jeg kom hurtigt derfra.

Vi skulle finde ud af, hvad Dewing selv særlig gerne ville have; men gaverne til hans kone og børn, især til den lille pige overlod han til mig at bestemme. Han selv havde kun ét ønske. Det lykkedes mig at finde den største og bedste isenkræmmer i Stockholm, og der tilbragte vi mange timer,

jeg siddende stille på en stol, mens Dewing med hjælp af en meget flink ekspedient blev forsynet med søm, skruer, kroge og beslag i store mængder. Han så lykkelig ud, og jeg tænkte på ham siddende på taget.

General Dewing og hans familie blev vore meget nære venner og kom senere ofte på besøg hos os. General Dewing havde mødt sin kone, da han var officer i Indien, hun var af officersfamilie der. Under første verdenskrig var han med general Ironside i Tyrkiet. Da krigen var slut, skulle englænderne hjem; men der var to bataljoner iranske dragoner, som så ville mangle officerer. Der havde været en meget dygtig underofficer, som var startet som hestepasser. Ham kaldte Ironside til sig og sagde, at hvis han ville være lige så loyal mod den persiske shah, som han havde været mod ham, ville han gøre ham til oberst og lade ham få kommandoen over de to bataljoner, så han kunne bringe dem hjem til Persien. Det lovede sergent Reza Pahlevi. Lang tid efter kom en perser til London og bad om en samtale med general Ironside, som forlængst var gået af og levede på landet. General Ironside mødte perseren i London, og denne bragte ham besked fra Reza Rahlevi, at han ikke kunne overholde aftalen og hermed opsagde den. Ironside kunne slet ikke huske, hvad det drejede sig om, og sagde nærmest »nå«. Nogen tid efter læste han, at shahen i Iran var afsat, og at Reza Pahlevi nu var shah.

I slutningen af april kom der hastebesked til Sverige, at general Dewing skulle vende tilbage til England. Efter Hitlers selvmord i bunkeren i Berlin begyndte man at forberede sig på krigsafslutningen. Brigaden blev sendt til Skåne og var samlet fra de forskellige lejre, nu parat til at blive overflyttet til Danmark.

Hjem til Danmark

Efterretningsafdelingen i Stockholm flyttede til Malmø på nær orlogskaptajn Mørch, der vedligeholdt Stockholmskontorets kontakt med de allierede gesandtskaber, Ebbe Muncks kontor og den svenske regering. I Malmø var man nærmere Danmark, når den tid kom, da vi kunne sende Brigaden afsted. Byen var i disse dage oversvømmet af flygtninge, der med største spænding ventede på at komme hjem.

Jeg skulle hjælpe med at passe den hemmelige telefonforbindelse, der gik

fra havnen i Malmø til Charlottenlundfortet. Der sad jeg de næste 48 timer og fulgte overgivelsesforhandlingerne, fredsbudskabet, oversendelse af de første grupper til Danmark. Brigaden og flåden fik ordre til at komme hjem og afgik fra Helsingborg til Helsingør med de fleste militærpersoner.

Kaptajn Winkel og jeg blev tilbage, indtil alt var klarat op efter os. Den 5. maj om eftermiddagen sejlede vi så til Tuborg havn i en af vore små hurtigbåde, der plejede at sejle illegalt med efterretningsstof fra Sjælland til Malmø. Den blev ført af to unge marineofficerer, som ellers var vant til at liste sig frem i mørke og stilhed. Den dag havde vi fuldt pres på. Maskinen lavede et vældigt spektakel, og bag i båden var hejst et dannebrog splitflag. I havnen lå en masse tyske skibe sejlet op fra de tyske Østersøhavne, og vore to søofficerer kunne ikke dy sig: Rundt cirklede de med fuld udblæsning om de største skibe. De bevæbnede tyskere stirrede forbavsede ned på vor lilleputbåd.

Det var mærkeligt igen at sætte foden på dansk jord netop sådan en dag. Man var tilfreds og taknemmelig over, at det man havde arbejdet for i de fem et halvt år var lykkedes og afsluttet. Nu kom et frit Danmark igen under et normalt styre, så måtte det ligge i dettes hånd aldrig igen at behøve at give ansvaret fra sig.

I Tuborg havn blev vi modtaget af en havnevagt, der bestod af unge frihedskæmpere. Deres iver og engagement var en stærk kontrast til de tilsvarende engelske myndigheders desillusionerede sammenbidthed. Vi blev kørt hen til deres hovedkvarter; men da vi både havde armbind og uniform, fandt de ud af, at vi ikke var fjenden. De stillede venligt en bil til vor rådighed og kørte os hjem til vore familier, som vi ikke havde set i halvandet lange år.

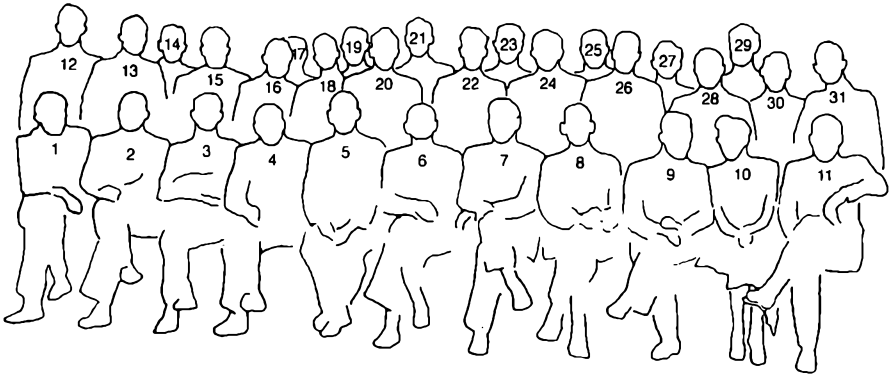
Så gjaldt det om at blive orienteret om alt, hvad der var sket hjemme af dramatiske begivenheder, siden man var taget væk. Først havde der været jødeforfølgelserne, så begyndte clearingmordene. Erling Foss havde været en af dem, der var udset til at være offer. Han blev advaret om, at clearingmorderen Hammeken luskede rundt omkring hans villa. Han og hans familie kom derfor hurtigt ud af huset, og han og konen flyttede ned til vores hjem på Rosenstandsvej. Kort efter deres ankomst, hvor min søster havde arrangeret en hyggelig middag med et ægtepar, der var deres nære venner, og som også var aktive i modstandsbevægelsen, kom der igen en advarsel om, at Hammeken nu luskede bevæbnet rundt om Rosenstands-

Gruppebillede fra Bellevue sommeren 1945. De afbildede personers identitet fremgår af silhouet-tegningen på modstående side.

vej. Familien Foss kom afsted gennem villahaverne til Sverige. De to gæster forsvandt, så snart de hørte om advarslen. Politiet var blevet tilkaldt, og da de kom, og fuglene var fløjet, fik min søster dem let overtalt til at hjælpe til med at spise den gode middag. Hammeken forsvandt. Han var vistnok en af de første, der efter krigen blev dømt og henrettet.

En fredelig sommerdag, hvor min mor og fru Hansen, vor meget søde og meget tykke hushjælp, var alene hjemme, lød der skud på hjørnet af Rosenstandsvej og Jægersborg Allé. Op gik hoveddøren og ind vaklede en tysk soldat hårdt såret. Han satte sig på trappeafsatsen med pistolen i hånden og blodet løbende ned ad trappen. Fru Hansen stod og rystede så alt bævrede. Mor fortalte på sit bedste tysk, at han nok skulle få vand, som han bad om, hvis han bare lagde pistolen væk. Så hørte de en ambulance udenfor – der lå en anden soldat, som var død – de fik hurtigt forklaret, at en hårdt såret soldat var i huset, og han blev taget med, men døde på vejen til hospitalet. Der var et par dage i forvejen skudt en sabotør i nærheden, så det var nok

1. *Ole Lippmann (SOE)*
2. *Kai Winkelhorn (OSS)*
3. *General Ebbe Gørtz*
4. *Svend Wagner*
5. *Mockler-Ferryman (SOE)*
(chef for SOEs nordvesteuropæiske
sektion)
6. *Ole Bjørn Kraft*
7. *Gerald Miller (OSS)*
8. *Viceadmiral Vedel*
9. *Ralph Hollingworth (SOE)*
10. *Jutta Graae*
11. *Ronald Turnbull (SOE)*
12. *Frits Tillisch (E)*
13. *Lawrence Lassen (SOE)*
14. *Svend Truelsen (E & SOE)*
15. *Ebbe Munck*

16. *J. Bondesen (E)*
17. *E.M. Nordentoft (E)*
18. *F.B. Larsen (E)*
19. *Albertsen (OSS)*
20. *Verschoow (OSS)*
21. *Andrew Croft (SOE)*
22. *Leif Bangsbøl (OSS)*
23. *Herman Dedichen*
24. *Major Alistair Garrett (SOE)*
25. *Schjødt-Eriksen*
26. *Per Federspiel*
27. *Reginald Spink (SOE)*
28. *John Ray (SOE)*
29. *Blixencrone-Møller (E)*
30. *Poul Adam Mørch (E)*
31. *P.V. Hammershøi (E)*

E = den danske efterretningstjeneste

en gengældelse. Hans rygsæk, som en soldat hentede senere, var kun fyldt med spiritus og kager.

I vinteren 1944-45 blev familien advaret og måtte »gå under jorden«. Det bestod i, at den flyttede til et gartnerhus under Vallø slot i flere måneder. En dag fik de besked om, at de skulle flygte til Sverige. Meget mod min søsters vilje havnede de en nat på en villavej på Amager, hvor de skulle vente på dem, der skulle sejle dem over. Tiden gik, og der kom ingen. Der stod mor, mormor og to børn og var ikke glade, når de hørte fodtrin. Så kom en forpustet ung mand, der skulle have hjulpet dem; han og en ven var blevet forfulgt af tyskerne, og vennen var dræbt. Der blev ikke noget af turen til Sverige; alle tog tilbage til Vallø. Efter krigen sagde min lille niece, der var ca. 9 år, at det havde været den bedste tid i hendes liv. Det er rart, når man kan se tingene fra den lyse side.

Dagen efter min hjemkomst, den 6. maj, meldte jeg mig i generalstaben, hvor jeg skulle aflevere papirer og kassebeholdning, som jeg havde med fra kontoret i Sverige. Jeg kom op på gangene i generalstaben, hvor personalet for lidt forvirret rundt – man havde fornemmelsen af, at det nu gjaldt om at gøre sig bemærket. Jeg tog fat i en ung løjtnant, som ofte havde siddet fredeligt i mit forkontor i Stockholm, og bad ham melde mig til generalen; men der skete ikke noget. Jeg blev træt af at vente og sagde, at nu gik jeg og medtog kassebeholdningen, der var ret så stor. Det hjalp; jeg blev vist ind til Schjødt-Eriksen, hvor jeg beklagede; men jeg havde ordre til at aflevere til generalen selv. Jeg blev ikke populær; men general Gørtz fik sagerne – og han takkede mig oven i købet.

Brigaden var ved at komme til København fra Helsingør. Jeg gik til Kongens Nytorv for at se, om der var noget nyt. Der var ikke rart. Jeg mødte Rodney Gallop, der i 1940 var britisk legationsråd i København og den 5. maj 1945 var den første repræsentant for British Foreign Office i Danmark. Jeg kendte ham godt fra England, og vi stillede os ved Det Kongelige Teater for at se lidt på begivenhederne. Store vogne kørte med fuld last af hipofolk og værnemagere, der var stuvet sammen og stod med hænderne i vejret, medens unge modstandsfolk sad med maskingeværer på kanterne af bilen. Det var et forståeligt, men – som Rodney Gallop sagde – meget ubehageligt syn. Derfra gik vi til d'Angleterre, hvor general Dewing boede.

Den tyske hær skulle sendes hjem og havde forlangt at få stillet tog til rådighed; men Dewing sagde nej. De kunne gå til grænsen, kunne de. Om

aftenen så jeg i Øster Allé lange, lange rækker af soldater langsomt marchere ud af København. Det var noget andet, end da de kom med hovederne ud af togvinduet syngende af fuld hals »Wir fahren gegen England«, og hvor engang en togfører venligt bemærkede: »Så skal I huske at skifte i Lunderskov!«

I begyndelsen var der feststemning, og man fejrede freden. Højdepunktet var Montgomerys indtog i København – da var begejstringen stor. Nogle år efter havde jeg engang Montgomery til bords ved en sammenkomst, hvor han skulle tale til en større gruppe modstandsfolk. Han havde bedt om, at alle, der havde unge sønner, skulle tage dem med, og det var en vældig pæn idé. Hans begejstring for damer var ikke særlig stor – han var en lidt vanskelig bordherre – men da vi kun var fire damer til stede, kan det ikke have været så slemt. Jeg kan huske hans tale, der drejede sig om fremtiden. Han var sikker på, at den næste krig blev mellem Kina og Rusland. Det er svært at spørge om fremtiden.

Afvikling

I begyndelsen af juni blev jeg sendt til Stockholm for at lukke kontorer, afslutte lejemål og få revideret regnskaberne. Der kom en revisor med fra Danmark, og vi gik i gang med at afslutte regnskaberne. Alt gik fint, alt stemte; men da det kom til betegnelserne kneb det. man kunne jo ikke kalde dem bestikkelse, dobbeltagent, spionage, illegale våben, sprængstof m.m. Vi døbte dem om til repræsentation, særlige tjenester, materiel og diverse, så det hele så tilforladeligt ud.

Det var underligt at være tilbage i Stockholm, hvor man før havde vænnet sig til, at det var en køgende international spionagecentral. Nu var det pludselig gået i stå; alle var kaldt hjem, og det blev igen en smuk og stille svensk by.

Tilbage i København mærkede man, at det måske lidt tvungne samarbejde under krigen nu var ved at smuldre, og de fleste naturligt nok vendte tilbage til deres oprindelige grupper. Det var hverdagen, der kom igen. Efterretningstjenesten under Nordentoft og Mørch havde fået et midlertidigt kontor i en mindre lejlighed. Der var andre, der ønskede en ændring og overtagelse af organisationen; men med vort perfekte samarbejde med de

Jutta Graae 1945.

Allierede, satte disse sig imod enhver ændring.

I begyndelsen af august blev jeg sendt til London for at rydde det sidste op efter os. På den tid var krigen mod Japan endnu igang, det var lidt vanskeligt at komme i krigsstemning igen efter den fredsbegejstring, man havde følt i Danmark. Den 15. august oplevede jeg i London V.J.- dagen. Jens Lillelund⁴⁰⁾ var der også på den tid, og vi bestemte os for at gå på restaurant og spise middag og bagefter se på folkemængden, der fejrede freden. Ved et bord nær os sad et selskab af unge, blandt dem to yndige, meget unge piger, det var den senere Dronning Elizabeth og Prinsesse Margareth. De skulle også have del i den almindelige glæde.

Washington

Jeg var blevet træt af alle de mange begivenheder. Det var heller ikke så let at forestille sig igen at gå i gang med sparekassarbejde. Da jeg kom tilbage fra England, spurgte ambassadør Henrik Kauffmann⁴¹⁾ mig, om jeg ville komme til ambassaden i Washington. Han mente, at jeg kunne være til hjælp på grund af mit lange og varierede kendskab til krigstiden i Danmark, Sverige og England. Jeg sagde ja, hvis han ville ansøge sparekassedirektøren, om jeg måtte få et års orlov uden løn. Jeg ville nødtigt opgive min stilling herhjemme. Det fik jeg så lov til.

Jeg begyndte straks at være Kauffmann behjælpelig. Sammen med vicekonsul Henriksen, som havde været Bobby Moltkes assistent, og som jeg også havde samarbejdet med, sad vi i Kauffmanns kontorer på d'Angleterre og ansatte 10 damer til de forskellige ambassader og konsulater i U.S.A. Det personale, der havde været i U.S.A. under krigen, ville jo gerne hjem. Kauffmann havde et ønske om at få nye folk, der havde deltaget aktivt under krigen, og mange af de nu ansatte damer havde sandelig en dramatisk forhistorie.

En af dem var fru Ellen Quistgaard, der bl.a. havde deltaget i modtagehold ved nedkastninger. Hendes mand var blevet henrettet af tyskerne, og hun havde været ansat på vort kontor i Stockholm. Hun var meget dygtig og blev mange år på ambassaden i U.S.A. En anden var Edith Christensen, der havde været ansat i generalkonsulatet i Hamburg. Hun blev arresteret i april 1944, beskyldt for spionage, og havde en grusom tid i forskellige tyske fængsler, indtil hun kom til Sverige med Folke Bernadottes hvide busser.

Otte af os kom med den første skibslejlighed til U.S.A. Det var en af D.F.D.S.'s ældre både, den var i ballast, og vejret var dårligt. Kaptajnen havde en sygelig trang til at underholde os om, at nu kom vi ind i minefelter, og når bølgerne gik rigtigt højt, fortalte han, at det ikke var ukendt, at skibe kunne gå midt over. Turen varede 21 dage. Jeg delte kahyt med Edith Christensen. Alle 21 nætter fortalte hun om rædslerne i de tyske fængsler – jeg blev flov over, hvor nemt jeg havde haft det. Vi nød nu alligevel turen og vort første besøg i U.S.A. Jeg fik jobbet som kasserer og bogholder i ambassaden, hvad der ikke var svært for mig efter alle mine år i sparekassen. Det var ret spændende med Grønlandspenge og danske skibsmillioner, så

tiden gik meget hurtigt. Det var et lærerigt år, ikke mindst på grund af samarbejdet med så mange selvstændige, dygtige mennesker.

Stockholmsarkivet

I sommeren 1946 vendte jeg tilbage til Danmark. Efter en kort periode i sparekassen tog jeg min afsked og søgte en stilling i det, som senere blev kaldt forsvarrets efterretningsafdeling. Det var absolut det arbejde, der har givet mig den største tilfredshed. I de 14 år, jeg arbejdede der, som chef for rapportarkivet, fulgte jeg på ret nært hold udviklingen og forandringerne i den verden, der kom efter krigens ophør.

I januar 1947 fik jeg tildelt den engelske orden, Member of the Order of the British Empire (M.B.E.) og i september 1947 den danske Kong Christian den Tiendes Erindringsmedalje for Deltagelse i Krigen 1940-45.

Jutta Graae, da hun i januar 1947 fik overrakt the Order of the British Empire i den britiske ambassade i København. I baggrunden bl.a. Flemming Juncker, Farver Jacobsen og Ole Lippmann.

I 1960, da jeg blev gift med Flemming Juncker og flyttede til Jylland, var vi hver uge flere dage i København på grund af min mands arbejde med Junckers Industrier i Køge. I den periode blev jeg af Rigsarkivet anmodet om at være behjælpelig med at ordne og registrere arkivmaterialet fra efterretningstjenesten – såvel de reddede rester fra april 1940 til august 1943 som det, der kaldtes Stockholmsarkivet fra august 1943 til maj 1945.

Det var et dejligt arbejde. Jeg sad alene i Kongekælderen med hvælvinger, tykke mure, gitter for vinduet og en stor jernnøgle i en gammel jernbeslået dør. Der blandt reoler, kasser og pakker gennemlevede jeg igen alle de mærkelige begivenheder i de fem krigsår, som jeg havde haft det privilegium at deltage i.

Ebbe Munck-prisen

Den 29. august 1991 fik Jutta Juncker overrakt Ebbe Munck-prisen af Dronning Margrethe II ved en højtidelighed på Christiansborg Slot. Pristildelingen blev motiveret i en tale af besættelsestidens historiker, dr. phil. Jørgen Hæstrup. Den gengives her med redaktionens tilladelse fra FV-Bladet, september/oktober 1991, s. 49-55:

Kære Jutta Juncker!

Da jeg modtog en opfordring fra Ebbe Munck-Fonden om at rette nogle ord til Dem som årets modtager af Ebbe Munck-Prisen faldt det mig ind, at jeg på en måde havde kendt Dem lige siden årene 1947-48. Jeg havde ganske vist ikke truffet Dem personligt. Det skete først 10 år senere. Men da jeg for 44 år siden sad og tumlede med de mange privatarkiver fra modstandsfolk blev det en af de første og mest påtrængende opgaver at søge at dechifrere de hundredvis af dæknavne. Ellers ville arkiverne være nyttesløse.

Og her mødte jeg Dem så, om ikke i kød og blod, så som en abstrakt skikkelse, der dukkede op, så her, så der. Altid i en formidlende situation. Og i det virvar af overvejende angelsaksiske navne, der lyste mig i møde, var der ét navn, der tydeligt skilte sig ud. Det var Deres dæknavn. Eller et af dem. Det var til gengæld det fineste af alle. Midt i dette navnekaos dukkede navnet Storhertuginde op. Storhertuginde! Det var Dem. Og det var unægteligt fuldt berettiget, at De skulle forgyldes med et så fornemt dæknavn.

De dukkede op i adskillige sammenhænge som en krumtap i et sindrigt maskineri med forbindelse til mange sider. Og De dukkede meget tidligt op i telegrammer og rapporter og således, at jeg måtte sanse, at mange illegale aktiviteter forudsatte Deres medhjælp. At De var en ung dame, ansat i Sparekassen for Københavns og Omegns, hvor De arbejdede i depotafdelingen, og at De var Ebbe Muncks svigerinde kunne jeg ikke ane og ingen fortalte mig det. Begge dele og især det sidste medførte jo, at De så tidligt som i 1940 var aktiv i en gryende modstandsbevægelse med tæt forbindelse til især officererne i efterretningstjenesten, men også til mange andre sider.

Nu var det jo ikke nok, at De som Ebbe Muncks svigerinde blev orienteret i de allerførste tiltag til det, der skulle udvikle sig til bred folkelig modstandsbevægelse, og det var ikke nok, at De var ansat i Sparekassen,

selvom De selv nævner fordelene ved stillingen i Deres beretning til Rigsarkivet.

»*Stillingen viste sig at være yderst praktisk for mit illegale arbejde som kontaktled*«. Stillingen alene gjorde det jo ikke. Der skulle mere til: Mod, vilje, snarrådighed, sund sans og den diskrete pålidelighed, der skabte Dem udstrakte illegale kontakter.

Kontaktled. Sådan betegner Jutta Juncker selv sin stilling i det illegale univers, og det blev uhyre mange og yderst kvalificerede hemmeligheder, der passerede hendes pult i Sparekassen. Depecher i illegal emballage til og fra Sverige og herfra og hertil depecher fra den allierede verden i vest. Arbejdet bragte hende også i kontakt med talrige i det meget tidlige modstandsarbejde op til september 1943, hvor hun måtte søge til Sverige for at fortsætte sit arbejde der. Jutta Graae fik intim kontakt med efterrettningsarbejdet, med Borch Johansen, med den illegale finansiering, med den tidlige illegale presse, med faldskærmsfolkene, med engelsk propagandarbejde og med meget andet modstandsarbejde. Alle stoled på hende. Et lille stump regnskab, skrevet med Jutta Graae's hånd, findes på Frihedsmuseet og fortæller lidt om hende og tiden. Det lyder i sin volapyk således:

»*Bob har givet Husmanden 100.000 kr. i obligationer, deraf skal Bob have igen 50.000. Husmanden har betalt 15.000 i december og 10.000 medio januar, de sidste på opfordring fra Orange, da Bob ikke udbetalte de 10.000 før han havde fået nogle numre fra Stockholm. De 25.000, der er udbetalt til Top, skal fradrages de 50.000 til Bob. Justitsråden har den 22/1 fået kr. 1.908 af Husmanden*«.

I dette lille rudiment fra en sær tid, præcist januar 1943, møder vi det anonyme Stockholm, der står for Ebbe Munck, vi møder Per Federspiel og dennes medhjælper Adam Moltke, vi møder Mogens Fog, vi møder Flemming B. Muus og vi møder Erling Foss. Det kunne have været så mange andre, først og fremmest de officerer i efterretningstjenesten, som Jutta Graae trods alle andre aktiviteter nok fik det tætteste samarbejde med.

I Jutta Junckers beretning gør hun rede for sin rolle som kontaktled. Desværre er det så forfærdende lidt, hun beretter om sig selv. Hun har mange rosende ord om det store galleri af modstandsfolk hun kom i kontakt med og som hun uforfærdet hjalp, men man skal læse mellem linierne for at forstå, hvad hun kom til at betyde for den tidlige modstandsbevægelse og specielt for dens kontakter til den allierede verden. Heldigvis er

det dog let at læse mellem linierne, og gør man det, tegner konturerne sig alligevel af Fru Jutta og hendes frygtløse indsats.

Først og fremmest var hun uundværlig. Havde man ikke haft hendes sparekassepult, havde man måttet opfinde en anden pult, men det er vanskeligt at forestille sig en person bag pulten, der havde haft hendes uforlignelige egenskaber, mod, koldblodighed, diskretion, konduite og forresten også humor, hvilket sidste blandt andet møder læseren, når Jutta Juncker fornøjet beskriver den kilometerlange svømmetur fra en fiskerbåd til Ven i september 1943, men som vel også sammen med koldblodigheden lader sig hente ud af følgende lille passus i beretningen: *»Engang, da jeg ikke var hjemme, og det hastede, måtte jeg lægge 30.000 ud i garagen – den var fyldt med tørv.. Pengene blev hentet om natten – det var vist Mogens Fog, der skulle have dem«.*

Måske Mogens Fog, skriver De. Det kunne have været så mange andre, en Mogens Hammer, en Duus Hansen, en Flemming Muus. Rækken var lang. Et andet sted nævner beretningen, at det indgik i varslingsystemet til Sverige, at såfremt der opstod mistanke om et tysk angreb på Sverige, skulle Jutta Graae gå bort fra sit hjem og efterlade et brev med udtryk for nedtrykt sindstilstand. Hun ville så blive efterlyst i dansk radio og nævnelser af navnet Jutta Graae var da en af flere advarsler til Sverige. Det er vanskeligt at forestille sig Dem i nedtrykt sindstilstand, og De nævner da også, at det for et humørmenneske som Dem var vanskeligt at skrive et brev med sindslidende forhold.

Meget andet kunne nævnes om Jutta Graae's centrale position. Jeg skal her blot nævne, at det første møde forud for oprettelsen af Frihedsrådet fandt sted i hendes hjem. Her var der husrum og omkring hjemmet var der absolut tillid. Hendes nære medarbejder, kaptajn Gyth, holdt i øvrigt vagt udenfor huset.

Så kom Jutta Graae til Sverige og fortsatte sit arbejde, først i det danske gesandtskab, men snart som den faste støtte for efterretningsofficererne og hele kredsen omkring dem, Ebbe Munck og Erling Foss. Også her blev hun uundværlig, betroet og indviet og fik indsigt i og betydning for hele den brogede aktivitet, der prægede den danske inderkreds i Stockholm. Hun var med, da Den danske Brigade kom til verden, hun var med når flygtninge fra Danmark nåede svensk jord og skulle udspørges og hjælpes i gang i det fremmede, og hun fulgte fra dag til dag de stadig tættere efter-

retninger hjemmefra, så såre Svend Truelsen havde fået genopbygget efterretningsnettet, og hun fik lejlighed til at følge købet af svenske våben og meget, meget mere.

At hendes hjem også i det svenske blev et gæstfrit og pålideligt hjemsted som det havde været det i Danmark vil vel fremgå, når jeg kort nævner, at da lederen af SOE i London, Lt-Commander Hollingworth, i foråret 1944 mødtes med Frode Jakobsen og Ole Geisler for at fastlægge det nærmere samarbejde mellem modstandsbevægelsen og England, fandt møderne sted i hendes hjem. Jeg skal ikke trætte med detaljer. Det nævnte må være nok til at fastslå hendes helt centrale betydning for det danske modstandsarbejde, hjemme som ude.

Og der kom andre udenlandske hverv. Da man i London oprettede Danish Military Mission to SHAEF og i den forbindelse ønskede bl.a. danske officerer til London, kom officererne ikke til at flyve vestover uden kvindelig ledsagelse. Også Jutta Graae var ønsket, og hun kom til at opleve krigstidens London, først knyttet til militærmissionen, men snart holdt hun sit indtog i SOE's hovedkvarter i London i samarbejde med Flemming Juncker og Svend Truelsen, og kun en gulsot hindrede, at hun også kom til at opleve et faldskærmsudspring.

Og så kom hun i krigens sidste måneder tilbage til Stockholm og genoptog sit arbejde der med al den uvurderlige indsigt hun på så mange led havde erhvervet sig. Hun havde i London gjort general Dewings bekendtskab og kunne nu introducere ham til det danske modstandsmiljø i Stockholm, og det fortsatte efterretningsarbejde var på skinner med hende som den rutinerede medhjælper.

Befrielsesrusen i Danmark kom hun også til at opleve, og hun kom siden som den sidste på skansen til at lukke kontoret i Stockholm, hvorpå hun tog til Washington som den indsigtfulde medhjælper for Henrik Kauffmann. Hvem kunne også bedre orientere Kauffmann om udviklingen i Danmark under besættelsen end netop Jutta Graae, der fra centralt hold havde fulgt og deltaget i modstandsbevægelsens udvikling fra start til finish.

At De derfor i dag modtager Ebbe Munck-Prisen er vel nærmest en selvfølge. Også i rækken af prismodtagere er De uundværlig. Men så har jeg en helt personlig tak at rette til Dem. I oktober 1947 opsøgte jeg kaptajn Gyth på Vesterport. Jeg fik konstateret, at der eksisterede et efterretnings-

arkiv, men også at jeg aldrig ville få adgang til det samt en klar antydning af, at det ville ingen. Muligheden af en destruktion blev stillet i udsigt, hvor meget jeg så plæderede for, at dette ikke måtte ske.

Jeg vidste altså, at arkivet eksisterede, men at det i bedste fald var utilgængeligt, og da jeg i slutningen af 1950'erne arbejdede på min bog, »Hemmelig Alliance« var tanken om de arkivalske guldgruber, der muligt kunne gemme sig her, nærmest ulidelig. Her kom De mig til hjælp. De formidlede et møde i Deres hyggelige hjem mellem mig, oberst Nordentoft, oberst Gyth, kommandør Mørch og Dem selv, og her blev arkivet og dets skæbne debatteret. Efter min erindring var proceduren vist nærmest den, at Nordentoft var stejlt afvisende og muligt sindet at destruere hele herligheden ud fra en professionel opfattelse af efterretning som et utilgængeligt område. Mørch havde en modsat opfattelse, medens Gyth forekom mig at vakle mellem disse poler. Skaden var jo i øvrigt sket, da jeg i min disputats i 1954 havde kunnet redegøre for tjenestens start og karakter.

Her blev De formidleren, og skønt mødet ikke fik det resultat, at arkivet blev åbnet for mig gled i det mindste tanken om destruktion i baggrunden, og jeg fik tilladelse til gennem Dem at stille konkrete spørgsmål til arkivet, hvor jeg måtte finde dette ønskeligt eller nødvendigt. Jeg stillede en 14-15 spørgsmål og fik uden nogen forsinkelse svar på det hele, alle klare og præcise udskrifter. Dette kompromis blev mig en stor hjælp, og det var Dem, der formidlede løsningen. Selve kompromis'et fortalte mig, hvilken ubegrænset tillid, officererne havde til Dem.

Da arkivet mange år senere efter lange og seje forhandlinger kom i sikker havn på Rigsarkivet blev det igen Dem, der sammen med bl.a. kommandør Mørch og på Rigsarkivets anmodning påtog Dem at ordne, registrere og udkode dette store og vigtige arkiv, der nu havde fået navnet Stockholmarkivet. I Deres beretning nævner De ganske kort dette enorme arbejde:

»Jeg sad alene i Kongekælderen med hvælvinger, gitter for vinduet og en stor jernnøgle i en gammel jernbeslået dør. Der, blandt reoler, kasser og pakker gennemlevede jeg igen alle de mærkelige begivenheder i de 5 krigsår, som jeg havde haft det privilegium at deltage i.«

For dette arbejde i Kongekælderen og for Deres mægling skylder dansk historie Dem en varm tak. Også her – mange år efter besættelsen – blev De den uundværlige.

EBBE MUNCK-PRISEN

Jutta og Flemming Juncker fotograferet i deres hjem 1993.

Noter

1. Ebbe Munck (1905-74).
 Berlingske Tidendes korrespondent i Berlin og London 1929-35.
 Berlingske Tidendes korrespondent i Stockholm 1941-43.
 Danmarks Frihedsråds repræsentant i Sverige 1943-45.
 Presseattaché i London 1947.
 Ambassaderåd i Helsingfors 1955.
 Ambassadør i Bangkok m.m. 1959.
 Hofchef hos Tronfølgeren fra 1967.

2. Volmer L.U. Gyth (1902-65).
 Kaptajn i Generalstabens Efterretningsafdeling 1938-48.
 Ved den danske militærmission i SHAEF 1944-45.
 Adjutant hos Chr. X og Frederik IX 1945-48.
 Oberstløjtnant 1947.
 Midlertidig oberst og medlem af General Eisenhowers stab i NATO 1951-52.
 Oberst og chef for Livgarden 1952.
 Chef for Kongens adjutantstab fra 1955.

3. Einar Mygdal Nordentoft (1896-1968).
 Oberstløjtnant 1942.
 Chef for Generalstabens Efterretningstjeneste 1932-43.
 Flygtet til Sverige 1943, chef for Efterretningstjenestens Stockholmskontor 1943-45.
 Midlertidig generalmajor som hærens repræsentant i den nordeuropæiske planlægningsgruppe i London 1949.
 Generalmajor 1950.
 Chef for Forsvarsstaben 1950-56.
 Dansk militærrepræsentant ved SHAPE og rådgiver for den danske repræsentation ved NATO fra 1956.

4. Svend Truelsen, f. 1915.
 Løjtnant af reserven i Livgarden 1939-40.
 Leder af Hærens og og Marinens efterretningstjeneste i Danmark 1943-44.
 Leder af efterretningstjenesten i SOE 1944-45.
 Cand.jur. 1951.
 Landsretssagfører 1954.
 Major af reserven i Livgarden 1946-75.

5. Per Winkel (1906-92).
 - Kaptajn 1940, tjenstgørende i Generalstabens efterretningsafdeling 1940-50, 1943-45 i Sverige.
 - Oberstløjtnant 1949.
 - Tjenstgørende i NATO i Oslo 1956-59.
 - Oberst 1954.
 - Chef for Livgarden 1959.
 - Generalmajor 1962.
 - Generalinspektør for infanteriet fra 1962.

6. Hans M. Lunding (1899-1984).
 - tjenstgørende ved Generalstabens efterretningsafdeling 1936- 43.
 - Ritmester 1937.
 - Arresteret af tyskerne 1943-45.
 - Oberstløjtnant 1945.
 - Oberst 1952.
 - Chef for Forsvarets efterretningsafdeling 1950-63.

7. Poul Adam Mørch (1898-1987).
 - Orlogskaptajn, Forsvarsministeriets adjutant og sektionschef i Marinestaben (efterretningsafdelingen) 1935-45. 1943- 45 i Efterretningskontoret i Sverige.
 - Kommandørkaptajn 1945.
 - Til rådighed for Søværnskommandoen (efterretningsafdelingen) 1945-46.
 - Kommandør 1950.
 - Til rådighed for Forsvarets efterretningsafdeling fra 1950.

8. Per Federspiel (1905-95).
 - Landsretssagfører 1937.
 - Under krigen 1940-45 finanscontroller for England i Danmark.
 - Minister for særlige anliggender 1945-47.
 - Delegeret ved De forenede Nationers forsamling 1946-49.
 - Delegeret ved Europas rådgivende forsamling fra 1950.
 - Præsident for samme 1953.

9. Greve Carl Adam Moltke (1908-89).
 - Deltog fra 1942 i SOE's finansieringsarbejde i Danmark, i Sverige 1944-45 og samarbejdede med efterretningskontoret der.
 - Fra 1945 ved den danske mission til De forenede Nationer i New York.

10. Lorens Arne Duus Hansen (1901-77).
 - Eksamen som konstruktør 1932.
 - Ansæt hos Bang & Olufsen sidst i trediverne som cheffingeniør.
 - Danmarks mest fremragende radiotekniker under krigen. Af englænderne anset for Europas bedste radiomand.

11. Erling Foss (1897-1982).
Cand.polyt. 1921.
Egen eksportforretning i København siden 1930.
Medstifter og medlem af Danmarks Frihedsråd under den tyske besættelse.
Flygtet til Sverige 1944. Udførte blandt meget andet et stort arbejde for at skaffe våben til modstandsbevægelsen.
12. Mogens Fog (1904-90).
Professor i neurologi ved Københavns Universitet og overlæge ved Rigshospitalet 1938-79.
Medstifter og medlem af Danmarks Frihedsråd 1943-45.
Minister for særlige anliggender i ministeriet Buhl 1945.
Københavns Universitets rektor 1966-72.
13. J. Christmas Møller (1894-1948).
Folketingsmand 1920-41 og fra 1945.
Minister april-oktober 1940.
Udenrigsminister 1945.
Formand for det danske råd i London 1942-45.
14. Eigil Borch Johansen (1899-19??).
Småskibsreder.
Fra 1942 kontaktperson for SOE i Danmark.
Flygtet via Sverige 1942 og knyttet til SOE i London.
15. Flemming Juncker, f. 1904.
Forstkandidat 1929.
Direktør for Junckers Savværk 1931-38 og 1960-76.
Ejer af Overgaard gods 1938-82.
Leder af jysk modstandsbevægelse 1942-44.
Leder af nedkastningsafdelingen i SOE i London 1944-45.
16. Stig Jensen (1894-1979).
Redaktør.
Deltog meget tidligt i illegalt arbejde.
Havde fra 1942 forbindelse med SOE.
Ledede fra 1944 nedkastningsarbejdet på Sjælland.
17. Svann Seehusen, f. 1918.
Redaktør af national pressetjeneste 1939-42.
Leder af SOE's propagandaafdeling i Danmark 1943-45.
Underdirektør i dagbladet Politiken og direktør for Politikens oplagsafdeling 1960-85.

Formand for Frihedskampens veteraner fra 1965.
Formand for Frihedsmuseets Venner fra 1974.

18. Frode Jakobsen, f. 1906.
Cand.mag. 1939.
Stiftet den illegale organisation »Ringene« 1941.
Medstifter og medlem af Danmarks Frihedsråd 1943.
Minister uden portefeuille 1945.
Kommitteret for Hjemmeværnet 1948-71.
Medlem af Folketinget 1945-73.
19. Flemming B. Muus (1907-82).
Meldte sig til tjeneste i SOE i London fra Liberia 1942.
SOE's chef i Danmark fra marts 1943 til november 1944.
20. Chr. Hassager Christiansen (1904-19??).
Kaptajnløjtnant i søværnet, sprængningsekspert.
Chef for Bornholms søndre marinedistrikt 1943.
Fængslet af tyskerne efter at have sendt fotografier og tegninger af den første V1-bombe til de Allierede gennem efterretningstjenesten.
Befriet fra hospitalet, indlagt efter tysk tortur. Bragt til Sverige. I Sverige ansat hos den danske efterretningstjeneste med tjeneste i Malmø. Modtog efter krigen det engelske »Distinguished Service Cross«.
21. Henrik Tholstrup (1893-1971).
Medlem af bestyrelsen for Kosangas.
Direktør for Edsvära Mejeriproduktion.
Byggede hotellerne Østerport og Søgaardhus.
Havde visum til rejser til sin fabrik i Sverige.
22. Gerald Salicath.
Civilingeniør, grosserer, importør af specialmaskiner.
Arrangerede flygtningetransporter til Sverige.
Havde forbindelse med SIS 1943-45.
Måtte selv flygte i slutningen af 1943. Skibet, der sejlede uden lygter på grund af de tyske patruljebåde, kolliderede med en svensk båd og sank. Salicath og hans kone blev reddet; men deres to små drenge druknede.
23. Stephan Hurwitz (1901-81).
Dr.jur. 1933.
Professor ved Københavns Universitet 1935-42.
Universitetets prorektor 1953-54.
Folketingets ombudsmand 1955.

Chef for flygtningekontoret i Sverige 1943-44.
Medlem af den danske militærmission i London 1944-45.
Formand for Udvalget for principperne for frihedsstraf 1945.
Formand for Udvalget for lovgivning om krigsforbrydere 1946.

24 a. Niels Bjarke Schou (1907-95).

Kaptajn 1941.
Oberstløjtnant 1949.
I Sverige hos Nordentoft fra 1943 til 1945 som leder af kontraspionageafdelingen.
I Forsvarsstabens efterretningstjeneste fra 1945.

24 b. Eigil Wern (1912-68).

Kaptajnløjtnant 1940.
Undervandsbådschef og chef for Søværnets dykkerskole 1941- 48.
Løjtnant R.N.R. i den engelske flåde 1944-45.
Adjutant hos Kong Frederik IX 1948.
Kommandørkaptajn 1951.
Ceremonimester ved Frederik IX's hof fra 1951.

25. Henrik Rømeling (1911-70).

Kaptajnløjtnant 1940.
I den engelske flåde 1944-45.
Adjutant hos Kong Frederik IX 1947-50.
Medlem af den nordeuropæiske planlægningsgruppe i London 1950.
Kommandørkaptajn 1951.
Chef for Kattegats marinedistrikt 1954-58.
Chef for Søværnets skoler fra 1958.

26. Henrik Valentiner, f. 1912.

Kaptajnløjtnant 1940.
Oberstløjtnant i flyvevåbnet 1951.
Løjtnant i den britiske flåde 1944-45.
Oberst 1957.
Marine- og luftattaché ved ambassaden i London 1946-51.
Chef for Flyvestation København 1951-53.
Chef for Flyvevåbnets skole 1953-61.
Dansk militærrådgiver for SHAPE og ved NATO, Paris 1961-64.
Stedfortrædende chef for fælles forsvarsstyrker i Nordeuropa 1971-74.

27. Johannes Jegstrup (1899-1981).

Kommandørkaptajn 1946.
Leder af Bearbejdningskontoret for efterretningsafdelingen i Stockholm 1943-44.
Ved den danske militærmission til SHAEF 1944-45.

- Medlem af den nordeuropæiske planlægningsgruppe i London 1950-51.
Kommandør 1951.
Chef for Grønlands marinekommandodistrikt 1967-61.
28. J.C.W. Kruse (1880-1964).
Dansk gesandt i Stockholm 1939-45.
Dansk gesandt i Paris 1945-50.
29. Kristian Knudtzon (1888-1972).
Generalmajor 1941.
Chef for Den danske Brigade i Sverige 1943-45.
Militærattaché ved gesandtskabet i Moskva 1945.
Kommandant i København fra 1948.
30. Villy Lund Hvalkof (1895-1977).
Oberstløjtnant og chef for 9. artilleriafdeling 1940.
Chef for Danish military mission to SHAEF's militærafdeling i London 1944-45.
Midlertidig generalmajor og formand for den danske delegation til den nordeuropæiske planlægningsgruppe i London 1950.
Dansk rådgiver for chefen for de allierede styrker i Nordeuropa 1951-52.
Chef for Forsvarsakademiet 1952-57.
31. Erik Husfeldt (1901-84).
Reservekirurg ved Kommunehospitalet i København 1939-43.
Professor i kirurgi ved Københavns Universitet 1943.
Chef for Rigshospitalets kirurgiske poliklinik 1943.
Medlem af Det danske Frihedsråd under den tyske besættelse 1945.
Leder af Dansk røde Kors' ambulance til Ungarn oktober- november 1956.
Overkirurg ved Rigshospitalet afd. D fra 1963.
32. Kurt Ramberg, f. 1908.
Kaptajnløjtnant 1939.
Tjenstgørende ved Marinestaben 1942-43.
Ved Den danske Brigades stab i Sverige 1943-44.
Tjenstgørende ved den danske militærmission ved SHAEF i England 1944-45.
Generalmajor, chef for Flyvertaktisk kommando 1955.
Generalløjtnant og chef for Flyvevåbnet 1959.
General, forsvarschef 1962-72.
33. L. Bjarkov (1891-19??).
Oberstløjtnant og chef for sjællandske flyverafdeling 1937.
Chef for flyvetroppernes tekniske tjeneste 1940.
Tjeneste ved Den danske Brigade i Sverige 1943-44.

- Tjenstgørende ved den danske militærmission i SHAEF i England 1944-45.
Chef for Flyvestation Vedbæk 1952-53.
Chef for Luftmeldekorpsset 1953-56.
34. R. Henry Dewing, Brigader General.
Chef for SHAEF's mission to Denmark 1944-45.
Chef for de engelske styrker i Danmark 1945.
35. Ole Lippmann, f. 1916.
Samarbejde med det danske efterretningskontor i Stockholm 1943-44.
Kom til SOE i England 1944.
Fra januar 45 til befrielsen SOE's chef i Danmark.
De Allieredes repræsentant i Frihedsrådet fra februar 1945.
Medlem af Frihedsrådets kommandoudvalg.
36. Jacob F. Jacobsen
Farver.
1941-44 modstandsarbejde i Aabenraa.
1944-45 over Sverige til London.
Hovedmanden indenfor en Sydslesvig-interesseret kreds, der virkede for sagen i London.
37. Niels Bøgh Andersen, f. 1908.
Indkaldt til tysk tjeneste ved Østfronten og i Frankrig 1940-44.
I fangenskab i England 1944. Fri i London 1944-45.
Forstander for Jaruplund højskole 1954-72.
38. Bo Bramsen, f. 1912.
Forlagsleder på Politiken 1932-42.
Chef for den militære pressecensur i Danish Military Mission to SHAEF i London 1943-44.
Direktør for Politikens Forlag 1942-47.
Administrerende chefredaktør ved Politiken 1947-77.
39. Erik Krog Meyer, f. 1922.
Cand.jur. 1941.
Studentearbejde i Udenrigsministeriet og kontakt med Svend Truelsen og Ole Lippmann i modstandsbevægelsen 1941-45.
Generalkonsul i New York 1972.
Chef for Udenrigsministeriets handelsafdeling 1977.
Ambassadør i Haag 1982.
Ambassadør i Østtyskland 1987.

40. Jens Lillelund (1904-81).

Direktør.

Tog tidligt del i modstandsbevægelsen. Deltog i modstandsorganisationen Holger Danske, periodevis som leder af organisationen 1942-45.

41. Henrik Kauffmann (1888-1963).

Gesandt i Washington, U.S.A. 1939.

Ambassadør samme sted 1947-58.

Formand for den danske delegation ved stiftelsen af De forenede Nationer 1945.

Jutta Juncker, født Graae 1906, spillede en særdeles betydningsfuld rolle i den danske modstandskamp 1940-45.

I første omgang i Danmark, hvor hun takket være familieskab med Ebbe Munck fra første færd var med og blev et overordentligt effektivt medlem af den militære efterretningstjeneste. Efter 29. august 1943, hvor hun måtte flygte til Sverige og siden blev sendt videre til England, blev hun et vigtigt bindeled mellem den danske efterretningstjeneste i Stockholm og den engelske faldskærmsorganisation SOE.

Her fortæller hun selv med megen lune den spændende historie om sine ofte farefulde oplevelser som frihedskæmper og efterretningsagent under 2. verdenskrig.

Odense Universitetsforlag